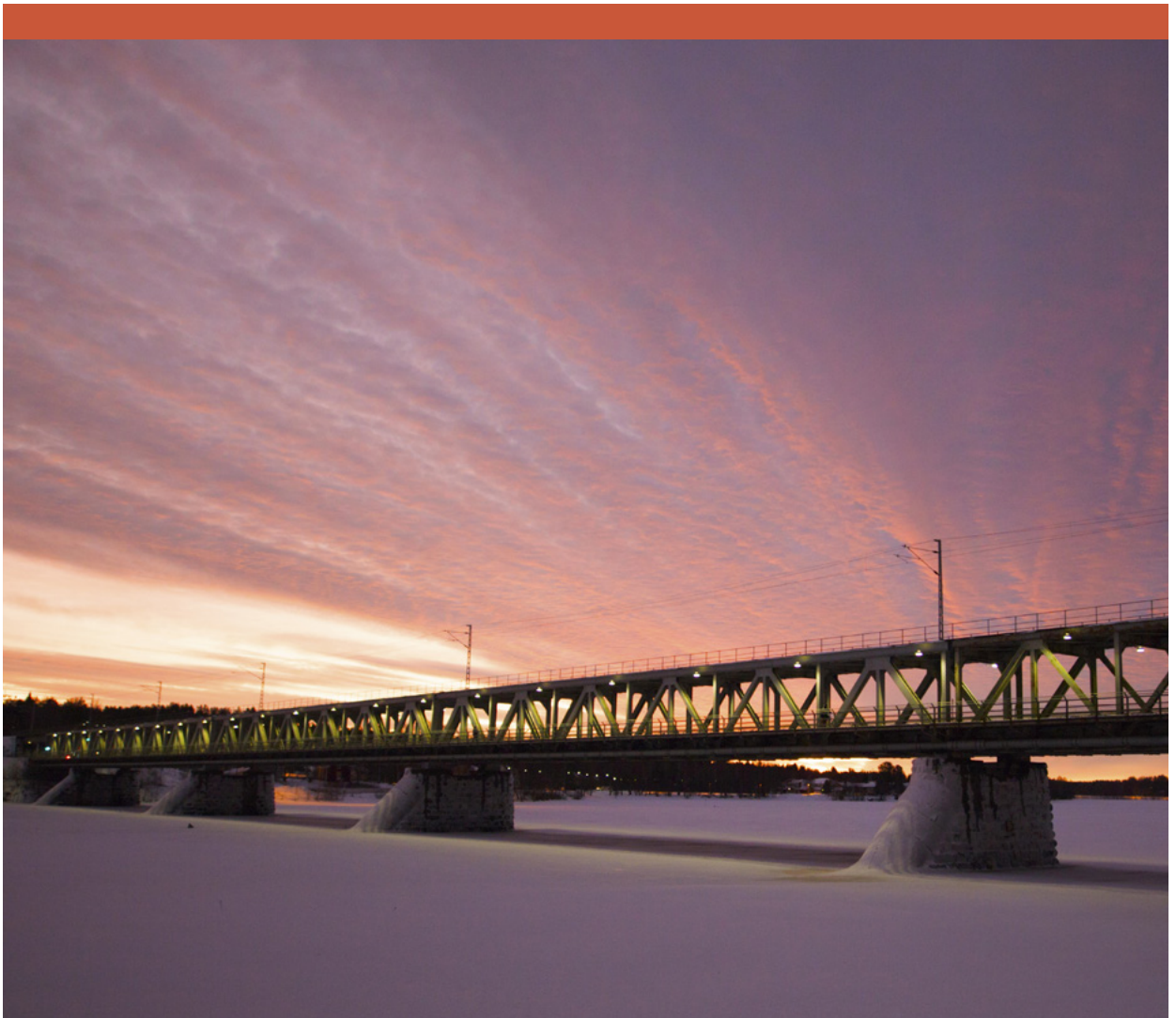

TKI-hankkeista voimaa koulutuksen ja opetuksen kehittämiseen

**TKI-hankkeista voimaa koulutuksen ja opetuksen
kehittämiseen**

Helena Kangastie (toim.)

TKI-hankkeista voimaa koulutuksen ja opetuksen kehittämiseen

Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 13/2017

Lapin ammattikorkeakoulu
Rovaniemi 2017

© Lapin ammattikorkeakoulu ja tekijät

ISBN 978-952-316-185-6 (pdf)
ISSN 2489-2637 (verkkajulkaisu)

Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja
Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset
13/2017

Rahoittajat: Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-,
liikenne ja ympäristökeskus, Euroopan unioni- Eu-
roopan sosiaalirahasto, Lapin Liitto, Vipuvoimaa
EU:lta 2014-2020

Toimittaja: Helena Kangastie
Kirjoittajat: Anitra Arkko-Saukkonen, Jaana
Huovinen, Helena Kangastie, Mari-Selina Kantanen,
Joonas Koivumaa, Sirpa Kokkonen, Jonna Löf,
Marjatta Puustinen, Tanja Rautiainen, Niina
Riihiniemi, Päivi Saari, Johanna Sirviö, Markku
Tarvainen, Sirpa Torvinen, Sini Turpeenniemi
Kansikuva: Aino Piirainen
Taitto: Lapin AMK, viestintäyksikkö

Lapin ammattikorkeakoulu
Jokiväylä 11 C
96300 Rovaniemi

Puh. 020 798 6000
www.lapinamk.fi/julkaisut

Lapin korkeakoulukonserni LUC
on yliopiston ja ammattikorkea-
koulun strateginen yhteenliittymä.
Konserniin kuuluvat Lapin yliopisto
ja Lapin ammattikorkeakoulu.
www.luc.fi

Sisällys

ESIPUHE	7

TKI –HANKKEET AMMATTIKORKEAKOULUN OMAN TOIMINNAN KEHITTÄMISESSÄ	9

I ENNAKOINTIA JA KUMPPANUUTTA

Sirpa Kokkonen

KEHITETÄÄN YHDESSÄ KOKO LAPPIA	15

Helena Kangastie

MENESTYJÄKSI LAPISSA	19

Helena Kangastie

AIKUISKOULUTUSTA KUMPPANUUDELLA	25

II SUJUVIA SIIRTYMIÄ JA OPPIMISPOLKUJA

Niina Riihiniemi

AVOIMIA TYÖELÄMÄLÄHEISIÄ OSAAMISPOLKUJA ETSIMÄSSÄ	33

Marjatta Puustinen

TIEDONHANKINTATAIDOILLA KESKEINEN ROOLI OPPIMISESSA JA OPETUKSESSA,	37

Jaana Huovinen

URAREITTI – MAAHANMUUTTAJIEN OSAAMISEN TUNNISTAMISTA	41

Helena Kangastie

VERKOSTOYHTEISTYÖSTÄ VOIMAA TYÖN OPINNOLLISTAMISEEN	43

Esipuhe

Korkeakoulusektorilla ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan historia on lyhyt, toisin kuin yliopistojen. Ammattikorkeakoulun edeltäjillä ei tätä tehtävää ollut. Siksi varsinkin ammattikorkeakoulun alkuaikoina kysyttiin TKI-toiminnasta MIKSI, MITÄ ja MITEN. Näihin kysymyksiin on hyvä aina välillä palata, varsinkin kun keskiössä on ammattikorkeakoulun oman toiminnan kehittäminen.

Ammattikorkeakoulun perustehtävät ovat opetus ja TKI-toiminta. Näinhän me sen yksinkertaistamme. Ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan tehtävä on kuitenkin määritelty esimerkiksi lainsäädännössä ja tulossopimuksissa kahdella tavalla. Toisaalta TKI-toiminnan tehtävä on tukea aluetta ja sen elinkeinoelämää, mikä on hyvin luonnollinen aluetta palvelevan ammattikorkeakoulun tehtävä. Tässä on osavastaus kysymykseen miksi.

Toinen tehtävä on mielenkiintoisempi. TKI-toiminnalla on ammattikorkeakoulun sisäisessä kehittämisessä ihan lainsäädännössä määritelty rooli: TKI-toiminnan toiseksi tehtäväksi on määritelty ammattikorkeakouluopetusta palveleva toiminta. Miksi näin?

TKI-toiminnalla on tärkeä välillinen tehtävä. Korkealaatuista korkeakouluopetusta ei ole mahdollista kehittää ja uudistaa ilman omaa TKI-toimintaa. Tämänkin tehtävän toteuttaminen edellyttää laajaa yhteistyötä niin alueen työelämän kuin muiden oppilaitosten kanssa. Oma toimintaa ei voi kehittää yksin, vaan sekin on tehtävä kumppanien kanssa. Useimmat TKI-hankkeet kuitenkin käytännössä ovat sekä aluetta että omaa toimintaa kehittäviä, kuten tässä raportissa kuvatuissa hankkeissa ilmenee.

Kysymyksiin MITÄ ja MITEN tämä raportti antaa teille, arvoisat lukijat, ajankoh-
taisen kuvauksen siitä, miten Lapin ammattikorkeakoulu kehittää omaa toimintaansa ja erityisesti korkeatasoista opetusta TKI-hankkeilla.

Markku Tarvainen,

Palvelukeskuksen johtaja, Lapin ammattikorkeakoulu

TKI-hankkeet ammattikorkeakoulun oman toiminnan kehittämässä

Yhteiskunnan ja työelämän muutos ja murros kosketta myös ammattikorkeakoulujen toimintaa. Työvoiman määrä supistuu ja rakenne muuttuu. Myös työtehtävissä ja työprosesseissa tapahtuu muutoksia. (Alasoini 2010, 11-14.) Syitä muutoksiin on useita, joista eräs keskeisimmistä on teknologian kehitys. Jotta työelämä ja elinkeino alueella voivat kehittyä ja menestyä, tarvitaan uutta osaamista ja innovaatioita. Tämä on haaste myös ammattikorkeakoulujen uudistamiselle. Uuden osaamisen merkitys alueiden, työorganisaatioiden työntekijöiden ja työyhteisöjen oman työn kehittämässä korostuvat. (Honkanen ja Veijola 2013, 84). Millaisia mahdollisuuksia ammattikorkeakoululla on perustehtäviensä kautta, koulutuksen ja TKI-toiminnan, osallistua osaamisen, innovaatioiden ja alueen kehittämiseen.

Edellä oleva kysymys on varsin ajankohtainen tilanteessa, jossa korkeakoulujenkin rahoitusta on leikattu. Miten kykenemme kehittämään toimintakäytäntöjämme niin, että täytämme lain edellyttämät velvoitteet. Miten turvata korkeatasoinen työelämäosaaminen ja aluekehitystä edistävä TKI-toiminta? Miten yhdistää nämä paremmin vielä aluetta palvelevaksi kokonaisuudeksi?

Tilastokeskuksen (2009) määritelmän mukaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tarkoitetaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä uusien sovelluksien löytämiseksi. Toiminnan tavoitteena on tuottaa olennaisesti jotain uutta. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyön tyypillisiä muotoja ovat tuotteiden, prosessien, palveluiden ja työkäytäntöjen kehittäminen sekä opetusmenetelmien ja -välineiden kehittäminen. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyötä ohjaa vahvasti käytäntösuuntautuneisuus. (Riskä ja Sarajärvi 2014.) TKI-toimintaa toteutetaan työelämän toimeksiantoina, liiketoimintana tarjottavina palveluina ja pääosin ulkoisella rahoituksella toteutettavilla TKI-hankkeilla ja projekteilla. (Alajärvi-Kauppi 2016, 19-20.)

Arenen raportissa kuvataan keskeisiä huomioita vahvoista ja vaikuttavista ammattikorkeakouluista. Raportissa hahmotellaan korkeakoulupolitiikan nykytilaa ja tulevaisuuden skenaarioita ja siinä esitetään korkeakoulupolitiikan visioksi maailman parhaan korkeakoululaitoksen kehittämistä. Korkeakouluja koskevissa suosituksissa korostetaan mm. vahvaa yhteyttä toisen asteen koulutukseen ja osaamisen näkyväksi tekemiseen. Myös opiskelijoiden erilaisia polkuja korkeakouluopintoihin on avattava rohkeasti.

Osaamisen ja tutkintojen tuottajina ammattikorkeakoulut ovat vetovoimaisia, proaktiivisia ja kustannustehokkaita. TKI-toiminta ja osaaminen ovat vahva osa suomalaista tutkimus- ja innovaatiojärjestelmää. Vahva työelämä- ja käytäntölähtöisyys ilmenee sekä koulutuksessa että työ- ja elinkeinoelämää uudistavassa ja tukevassa soveltavassa TKI-toiminnassa. (Rake –selvitys 2016)

Lapin ammattikorkeakoulussa on tehty koulutuksessa ja pedagogiikassa uudistavaa kehittämistyötä ja lisäksi aluetta palvelevaa vahvaa TKI-työtä. Valtakunnallisessa vertailussa ulkoisen rahoituksen mittarilla arvioituna Lapin ammattikorkeakoulu on sijoittunut hyvin eli kärkikolmikkoon jo useana vuonna. (OKM AMK Rahoitustilastot). Myös ammattikorkeakoulun tehtävien integrointia on kehitetty (TKIO) lisäämällä sen ymmärrystä, selkiyttämällä prosesseja, antamalla tavoitteellista ohjausta sekä tekemällä toimintaa näkyväksi (Kangastie 2016).

Tässä artikkelikokoelmassa avataan Lapin ammattikorkeakoulun TKI-toimintaa, jota on toteutettu opetuksen kehittämisen TKI-hankkeissa. Ensimmäisessä osassa - *Ennakointia ja kumppanuutta* - tuodaan esille ennakointitiedon hyödyntämisen tärkeys yritysten ja organisaatioiden osaamisen kehittämisessä. Osaamiskartoitusten avulla saadaan ajantasaista tietoa, millainen on osaamisen nykytila ja kehittämistarpeet. Kumppanuutta lähestytään tieto-, neuvonta- ja ohjausstrategian ja aikuiskoulutuksen kautta. Lähtökohtana on, että alueella yhdessä toimittaessa saadaan enemmän aikaan kuin yksin. Onhan tavoitteenamme yksilöiden ja yhteisöjen menestyminen Lapissa.

Toisessa osassa - *Sujuvia siirtymiä ja oppimispolkuja* - kerrotaan sujuvien siirtymien ja erilaisten oppimispolkujen kehittämistyöstä. Ammattikorkeakoulussa korostetaan työelämälähtöistä ja -läheistä oppimista, jossa tiedonhankinnan taidoilla on keskeinen rooli. Opiskelijoille tulee mahdollistaa sujuvat siirtymät eri kouluasteiden välillä sekä osaamisen tunnistaminen. Urapolku ei enää ole lineaarinen, vaan koostuu erilaisista siirtymistä. Osaamisen kehittämistä voi tehdä yhä enenevästi myös työtä opinnollistamalla.

Kolmannessa osassa - *Tieto-, neuvonta- ja ohjaustoimintaa* - esitellään maakunnassa yhdessä verkostona tehtyä TNO-toimintaa. Tuoreimpana kehittämistuloksena julkistetaan yhteiset TNO-palvelutuotteet, joita ollaan paraikaa pilotoimassa ja ottamassa käyttöön koko Lapin alueella. Tieto-, neuvonta- ja ohjaustyössä korostetaan yhä vahvemmin myös urasuunnittelua ja uraohjausta. Korkeakoulutettujen työttömyyden lisääntyessä myös Lapissa on korkeakoulut yhdessä kehittäneet uudenlaisia, saavutettavia ja henkilökohtaistettuja uraohjaus- ja neuvontapalveluita lappilaisille, korkeakoulutetuille pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömille.

Neljännessä osassa - *Osallisuutta osaamista kehittämällä* - kuvataan osallisuuden varmistamista osaamisen kehittämisen avulla. Kehittämistyössä suunnitellaan ja pilotoidaan osallistavia ja oppijälähtöisiä menetelmiä verkko-oppimisympäristöissä. Lisäksi tuotetaan uusia oppimis-, ohjaus- ja arviointitapoja sekä sisältöjä. Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämistyön tavoitteena on parantaa Lapin alueella asuvien maahanmuuttajien koulutustasoa avoimien korkeakouluopintojen avulla ja helpottaa opintojen avulla pääsyä tutkinto-opiskelijoiksi. Lisäksi edistetään korkeakoulutettu-

jen maahanmuuttajien työllistymistä aikaisemmin hankittua osaamista tunnustamalla. Erillisten korkeakouluopintojen lisäksi maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia parannetaan suunnittelemalla ja tarjoamalla heille digitaalisia osaamismerkkejä.

Artikkelikokoelmasta piirtyy kokonaiskuva monipuolisesta ja laajasta hankkeissa toteutetusta TKI-toiminnasta, jonka tavoitteena on mahdollistaa Lapin elinvoima, hyvinvointi ja osaaminen. Eri kouluasteiden tiiviillä yhteistyöllä saadaan alueelle osaavia työntekijöitä, uusia palveluja ja uutta sovellettavissa olevaa tietoa.

Tehemä yhdessä- tehemä pois!

Helena Kangastie, TtM

opetuspäällikkö (amk)

Lapin elinikäisen oppimisen ja ohjauksen yhteistyöryhmän jäsen

Lapin ammattikorkeakoulu

LÄHTEET

- Alajärvi, R. 2016. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiolähtöinen integraatio (TKIO) Lapin ammattikorkeakoulussa. Teoksessa H. Kangastie (toim.) Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan integrointi opetukseen Lapin ammattikorkeakoulussa. Sarja B. Raportit ja selvitykset 20/2016. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja. s. 19-22.
- Alasoini, T. 2011. Hyvinvointia työstä. Kuinka työelämää voi kehittää kestäväällä tavalla? Tykes raportteja 76: Helsinki.
- Honkanen, H & Veijola, A. 2013. Ammattikorkeakoulu väestön hyvinvoinnin alueellisenä tiedontuottajana edellyttää pedagogista uudistusta. Teoksessa I, Väänänen, V. Harmaakorpi & A. Raappana (toim.) Teorioita ja käytäntöjä korkeakoulujen aluekehitystoiminnasta. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu, sarja C, Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 127. Vantaa: Hansaprint Oy. s. 84-98.
- Kangastie, H (toim.) Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan integrointi opetukseen Lapin ammattikorkeakoulussa. LAPIN AMKIN JULKAISUJA. Sarja B Raportit ja selvitykset 20/2016.
- Kohti maailman parasta korkeakoululaitosta. Arenen rakenteellisen kehittämisen työryhmän raportti 2016. Viitattu 20.4.2017. [http://arene.fi/ammattikorkeakoulut/ vaikuttavuus/rake-selvitys](http://arene.fi/ammattikorkeakoulut/vaikuttavuus/rake-selvitys).
- Riska, M ja Sarajärvi, A. 2014. Terveys- ja hoitoalan opettajien kokemuksia TKI-työn ja opetuksen integroinnista opiskelijoiden käytännönjaksolla. Teoksessa Työelämä ja oppiminen. Näkökulmia terveys- ja hoitoalan koulutukseen ja kehittämiseen A, Sarajärvi ja Roivas, M (toim.) Metropolian ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Aatos-artikkelit 2014:15. s. 6-18.

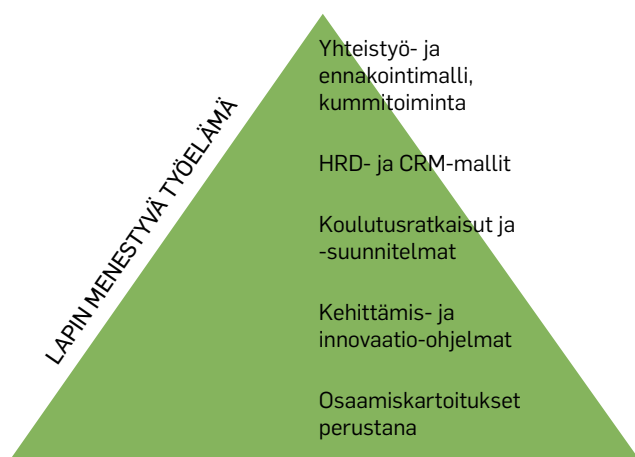
Tilastokeskus. Laatuseloste: Tutkimus- ja kehittämistoiminta 2014. Viitattu 6.5.2017.
http://www.stat.fi/til/tkke/2014/tkke_2014_2015-10-29_laa_001_fi.html.

I Ennakointia ja kumppanuutta

Kehitetään yhdessä koko Lappia

Nyt jalkaudutaan tien päälle yrityksiin, organisaatioihin ja yhteisöihin tekemään yrityshaastatteluja – oikealta nimeltään osaamiskartoituksia – joilla selvitetään yrityksen tämän hetkinen osaaminen sekä – mikä vallan tärkeää menestymisessä – mitä osaamista yrityksissä tai organisaatioissa tarvitaan tulevaisuudessa. Ennakoinnista koulutukseen ja kumppanuuteen (EKKU) -hanke mahdollistaa tämän toiminnan. EKKU-hanke kestää vuoden 2018 helmikuun loppuun ja sitä hallinnoi Ammattiopisto Lappia, Rovaniemen koulutuskuntayhtymän ja Lapin ammattikorkeakoulun ollessa kumppaneina. Rahoituksensa hanke saa Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselta Euroopan sosiaalirahastosta.

Hankkeessa luodaan myös koulutusalojen ja -tasojen välinen koulustarjotin sekä kummitoimintaa opettajille kussakin hankkeeseen osallistuvassa oppilaitoksessa. Kummiopettajat sparraavat muita opettajia suunnittelussa, koulutuksissa ja tutkimisissa.

Kuvio 1. EKKU-hankkeen tavoitteet

AMMENNETAAN ENNAKOINNISTA

Yksi EKKU-hankkeen tavoite on ennakoitietojen hyödyntäminen. Yrityshaastatteluista tulevan ennakoitiedon lisäksi Lapissa toimivat monialaiset klusterit ja Lapin luotsin ennakoitiportaali antavat suuntimia tulevaisuuteen, samoin kuin esimerkiksi valtioneuvoston tulevaisuus selvitykset. Esimerkiksi vuoden 2017 maaliskuussa julkaistussa Valtioneuvoston raportissa *Kohti jaettava ymmärrystä työn tulevaisuudesta* ruoditaan työn muutosta erilaisten kehitysnäkymien kautta. Työn luonne ja työmuodot ovat muuttumassa ja yhdessä visioiden ja visioita toteuttaen voimme luoda tulevaisuuden, jossa kaikilla on oma paikkansa ja tehtävänsä, vaikka se ehkä ei olisikaan nykyisenkaltaista työtä. Työn muutokseen on varauduttava yrityksissä ja koulutusten suunnittelussa.

Ennakoitietoa syntyy yrityshaastatteluista myös koulutusten suunnitteluun: saatavilla olevaa ennakoitietoa hyödynnetään tutkinto-opetuksen ja täydennyskoulutusten suunnittelussa. Lisäksi Lapin ammattikorkeakoulun henkilöstön osaamiskartoitusten antamaa tietoa hyödynnetään opetushenkilöstön koulutussuunnittelussa, jotta myös opettajilla olisi ajantasainen tieto työelämän tarpeista ja osaamisvaatimuksista.

EKKU-HANKKEESTA OPISKELIJOIDEN TEHTÄVÄ

EKKU-hanketta on esitelty Lapin ammattikorkeakoulun opetussuunnitelman uudistustyön yhteydessä. Hankkeen tavoitteiden pohjalta laadittiin toimeksiantoja, joiden tuloksista hankekin hyötyisi. Toimeksiannot annettiin opettajille, jotka arvioivat tahollaan sopivatko kyseiset tehtävät opetussuunnitelmaan. Eräällä opettajalla oli Rovaniemellä syksyllä 2016 alkamassa Kehittämisosaaamisen opintojakso, johon EKKU-hankkeen toimeksianto sopi.

Opiskelijaryhmät tekivät koulutussuunnitelmat alakohtaisesti yleisestä osaamiskartoitusmateriaalista, jossa näkyy alojen nykyinen ja tulevaisuuden osaamisen tarve, mutta ei luottamuksellisia yrityksiä yksilöiviä tietoja. Opiskelijat etsivät materiaalista osaamistarpeita ja -puutteita eli kuiluja ja suosittelivat niiden perusteella sopivia koulutuksia muun muassa metalliteollisuudelle, puualalle, rakennusalalle sekä tukkukaupalle tekemissään raporteissa. Samalla opiskelijoille selvisi itselleenkin, mitä taitoja ja asenteita työelämässä eri aloilla tarvitaan.

OSAAMISKARTOITUKSET – MITÄ TIETOA NIISTÄ SAADAAN?

Mistä opiskelijoiden työstämää aineistoa sitten saatiin? EKKU-hankkeessa tehtävät yrityshaastattelut eli osaamiskartoitukset tallennetaan suomalaiseen C&Q-ohjelmaan, josta löytyy erilaisissa ammateissa tarvittavia osaamisasia sekä niiden painotuk-

sia: kuinka tärkeitä osaamiset ovat yritykselle tai organisaatiolle tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Osaamisalueita ohjelmassa taitaa olla eri aloilta jo reippaat 20000. Lisäksi ohjelmaan tallennetaan, kuinka hyvin kutakin osaamisaluetta osataan. Ohjelman raporteista saa siis tietoa muun muassa mitä osaamista yrityksessä tai jopa koko alalla tarvitaan, minkälaiset asenteet ja osaamisalueet ovat työtehtävissä tärkeitä ja lisäksi mitä olisi hyvä osata, vaikka ei olisikaan toiminnan kannalta kriittistä osaamista.

Yritykset ja organisaatiot hyötyvät kartoituksista, muun muassa työntekijöiden osaamisen nostamisella – siis yleensä koulutuksella – kartoituksessa ilmenneiden osaamistarpeiden mukaan. Kun työtehtävää hoitaa osaava henkilö, koko yritys hyötyy. Lisäksi osaamiskartoituksessa työntekijöiltä saattaa löytyä yritykselle hyödyllistä piilo-osaamista.

Yritys hyötyy yhteistyöstä koulutusta tarjoavan tahon kanssa. Lapin ammattikorkeakoulun väki voi olla säännöllisesti yhteydessä ja tiedustella miten yrityksessä menee ja onko suunnitellut koulutukset jo käyty ja osaaminen saavutettu. Tarvittaessa osaamiskartoituksen voi myös uusua, vaikkapa kahden vuoden päästä; maailman muuttuu niin nopeasti.

YHTEISTYÖ OPINAHJOJEN VERKOSTOSSA

EKKU-hankkeessa ovat mukana Ammattiopisto Lappia (hankkeen päätoteuttaja), Rovaniemen koulutuskuntayhtymä ja Lapin ammattikorkeakoulu. Kolmen toimijan yhteistyö on tärkeää luotaessa lappilaisia yritysten ja organisaatioiden osaamisen noston polkuja: yritys saattaa tarvita koulutusta sekä opisto- että korkeakoulutasolta, joten koulutustoimijoiden on hyvä tietää toistensa koulutustarjonnasta sekä osata myös tarjota sellaista koulutusta, mitä oma oppilaitos ei omaa.

Yrityksissä on lukuisia ammattinimikkeitä ja osaamisvajetta saattaa löytyä mitä erilaisimmista osaamisalueista. Jos hitsaaja tarvitsisi vaikkapa uusia hitsausluokkapätevyyksiä, koulutusta saa todennäköisesti eri paikasta kuin saman yrityksen työnjohtaja, joka tarvitsisi lisää esimiestaitoja.

Tiimissä suunnitellen ja hyviä käytäntöjä jakaen voidaan varmistaa joustavat opin-
topolut yrityksen tai organisaation henkilöstölle. Yhteistyössä myös luodaan yhteistä mallia ennakoititietojen hyödyntämiselle, onhan oppilaitosten koulutettava tulevaisuuden työhön ammattilaisia.

KEHITTÄMISTÄ JA INNOVAATIOITA

Lapin ammattikorkeakoulun harteilla EKKU-hankkeessa on kymmenen osaamiskartoituksen teon lisäksi muun muassa kehittämis- ja innovaatio-ohjelmien teko viidelle yritykselle. Yritykselle voidaan laatia koulutussuunnitelman lisäksi kehittämisohjelma, jopa kehittämisprojekti, jossa jotakin yrityksen toiminta-aluetta voidaan kehittää.

Innovaatio-ohjelmaa ovat myös jotkin yritykset kaivanneet avukseen. Innovaatio-ohjelma on kehittämiseen tähtäävä suunnitelma, jossa on tavoite, toimenpiteet, vaiheistus ja aikataulutus. Kehittämisen tavoitteena voi olla uuden menetelmän käyttöönotto, uuden tuotteen tai tuotantoprosessin kehittäminen tai vaikka tuotantomenetelmien teknologisten ominaisuuksien kehittäminen. Innovaatio-ohjelma työstetään työpajassa yhdessä yrityksen edustajan kanssa. Kehittämisellä pyritään pysymään kehityksen kärjessä Lapissakin sekä luomaan elinvoimaa yrityksille.

LOPUKSI

Lapin ammattikorkeakoulussa hanketoiminta on tärkeässä osassa alueen kehittämisessä. Tutkimus- ja kehittämistoiminnalla luodaan tärkeitä yhteyksiä ja luottamusta elinkeinoelämän ja koulutuksentarjoajien välillä sekä pidetään huolta Lapin kilpailukyvyyn säilymisestä. Opiskelijoiden ottaminen mukaan hankkeisiin lisää opiskelijoiden työelämäosaamista ja työssä tarvittavia oikeita asenteita.

LÄHTEET

- Dufva, M., Halonen, M., Kari, M., Koivisto, T., Koivisto, R. & Myllyoja, J. 2017. Kohti jaettua ymmärrystä työn tulevaisuudesta. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 33/2017. Viitattu 3.4.2017 http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/33_kohti-jaettua-ymmarrysta-tyon-tulevaisuudesta.pdf/61a65884-3d8e-46ae-adce-dba625067df5?version=1.0.
- Kangastie, H. (toim.). 2016. Laadukasta oppimista ja osaamista Lapin ammattikorkeakoulussa. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu. Sarja B. Raportit ja selvitykset 2/2016. Viitattu 13.4.2017 <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105473/B2%202016%20Laadukasta%20oppimista%20ja%20osaamista.pdf?sequence=1>

Menestyjäksi Lapissa

JOHDANTO

Työelämässä tapahtuvat muutokset heijastuvat koulutuskenttään ja haastavat sitä uusitumaan. Nykyään eri kouluasteet ovat suurissa rakenteellisissa ja toiminnallisissa muutoksissa. Korkeakoulujen rakenteita uudistetaan edelleen, toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on meneillään suuri reformi eikä peruskoulukaan ole jäänyt muutoksissa paikoilleen. Tarvitaan uudenlaista oppimista ja osaamisen kehittämistä sekä ohjausta. Muutosten yksi tavoite on, että osaaminen hankitaan normiajassa tai vielä sitäkin nopeammin, kun hankittu osaaminen tunnistetaan ja tunnustetaan. Työelämä tarvitsee osajia ja yhä ketterämmin pitää päästä koulutuksesta työelämään. Työelämä on myös yhä vahvemmin keskeinen oppimisympäristö.

Nyt jos koskaan on eri osapuolten yhteistyölle tarvetta tieto-, neuvonta ja ohjaustoiminnassa (TNO). Jo päiväkodissa ja peruskoulussa tulisi aloittaa uraohjaus ja valmistaa yksilöitä oman elämänsä erilaisiin siirtymiin. Ura ei ole enää samanlainen kuin aikaisemmin, vakaa ja yhdensuuntainen, vaan se muodostuu yhä enemmän erilaisista siirtymistä esimerkiksi työn, opiskelun ja työttömyyden vaihtelevissa tiloissa. Lapissa on jo pitkään tehty verkostomaista TNO-työtä huomioiden yhteiskunnan uudenlaiset haasteet. Tässä artikkelissa kuvaan tuota tehtyä kehittämistyötä ja erityisesti Lapin TNO-palvelut-projektin keskeisen toiminnan, strategiatyön kautta. (Kangastie ym. 2017.) Kumppanuudella on keskeinen merkitys strategian yhtenä painopistealueena ja toimeenpanon toteuttajana.

TAUSTAA TIETO-, NEUVONTA- JA OHJAUSTOIMINNAN (TNO) KEHITTÄMISELLE

Vuosina 2000- 2014 korostui useissa valtakunnallisissa kehittämisohjelmissa aikuis-tien tieto-, neuvonta- ja ohjaustyö ja sen kehittäminen. Tavoitteena oli edistää osaavan työvoiman ja työelämän saatavuutta ja kohtaantoa. Yhteiskunnan muuttuessa tuli tarve myös nuorten koulutuksen ja TNO-palvelujen kehittämiselle. Nuorten haasteet liittyvät erityisesti erilaisiin siirtymävaiheisiin, koulutusten keskeyttämiseen, työttömyyteen, mielenterveys- ja oppimisvaikeuksiin ja tulevaisuuden uskoon. Erityistä huomiota vaativia ryhmiä ovat myös palveluja tarvitsevat maahanmuuttajat.

Viimeaikainen työttömyyskehitys koskettaa Lapissakin yhä laajempaa joukkoa ja erityisesti nuoria. Myös korkeakoulutettujen aikaisemmin itsestään selvytensä pidetty valmistumisen jälkeinen työllistyminen on hankaloitunut ja työttömyys osalla toimialoilla kasvanut. Työelämä korostaa ammatillisen osaamisen rinnalla vahvasti myös yleistä ns. geneeristä osaamista. Työelämään tulevalle olisi oltava myös työelämätaitoja eli ongelmanratkaisukykyä, sosiaalisia taitoja, aloitteellisuutta ja itseohjautuvuutta ja erityisesti halu oppia. (EK 2011.)

Lapissa on oltu aktiivisesti mukana niin aikuisten kuin nuorten TNO-palvelujen kehittämisessä. Kehittämistarve on kummunnut Lapin erityispiirteistä, pitkästä välimatkoista, palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden haasteista. Kuviossa yksi avaan tätä vuosina 2009-2017 tehtyä kehittämistyötä, jossa olen itse saanut olla aktiivisesti mukana.

TIETO-, NEUVONTA- JA OHJAUSPALVELUJEN KEHITTÄMINEN VUOSINA 2009-2017

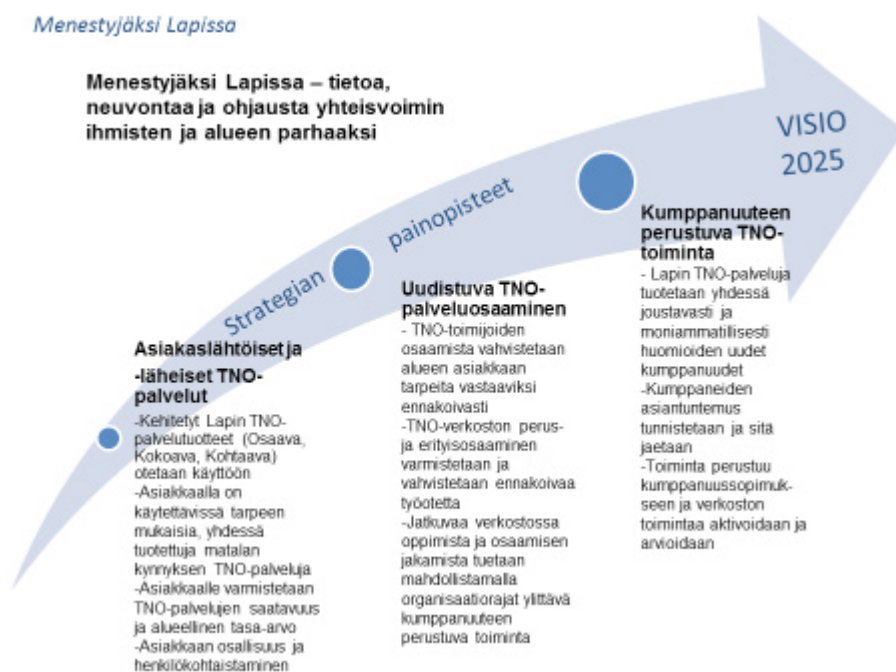

Kuvio 1. Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen kehittäminen vuosina 2009-2017. (Kangastie 2017)

Kuvion aikajana osoittaa, että kehittämistyötä on toteutettu pitkäjänteisenä, eri verkostojen ja kumppanuuksien yhteistyönä, monihallinnollisesti ja monialaisesti, yli organisaatio- ja asiantuntijarajojen. Lähtökohtana on ollut mahdollistaa asiakaslähtöiset, laadukkaat TNO-palvelut osaavalla asiantuntijajoukolla.

TIETO-, NEUVONTA JA OHJAUSTOIMINNAN TULEVAISUUS

Ohjaavana asiakirjana toimii vastikään päivitetty Menestyjäksi Lapissa – maakunnallinen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen strategia vuoteen 2025. Päivitystyö toteutettiin TNO-palvelut projektin yhtenä toimenpiteenä ja päivittämistyön vastuu ja raportointi olivat Lapin ammattikorkeakoululla. (Kangastie ym. 2017.) Laajalla osallistujajoukolla päivitetyn strategian visio vuoteen 2025 on *Menestyjäksi Lapissa – tietoa, neuvontaa ja ohjausta yhteisvoimin ihmisten ja alueen parhaaksi*. Strategia muunnetaan käytännöksi toiminnan kautta. *Toiminta-ajatuksena on tarjota asiakkaalle matalan kynnyksen TNO-palveluja asiantuntevasti kumppanuudella. Tuemme asiakasta hänen vahvuuksiensa pohjalta tekemään valintoja yksilöllisellä urapolulla ja vahvistamaan osaamista. Edistämme ihmisten hyvinvointia ja alueen elinvoimaisuutta*, Kumppanuudessa ja verkostona toteutetaan strategian painopistealueita, joita ovat 1) *Asiakaslähtöiset ja -läheiset TNO-palvelut* 2) *Uudistuva TNO-palveluosaaminen* sekä 3) *Kumppanuuteen perustuva TNO-toiminta*. Kuviossa 2 on kuvattu Menestyjäksi Lapissa strategian visiota ja painopistealueita toimenpiteineen.

Kuvio 2. Menestyjäksi Lapissa - Maakunnallisen TNO-strategian visio, painopistealueet ja toimenpiteet.

Monialaisilla ja hallinnonrajat ylittävillä palveluilla edistetään ja mahdollistetaan joustavat siirtymät koulutuksen ja työelämän nivelvaiheissa. TNO-palveluja tarjoavien osaamista vahvistetaan alueen tarpeita vastaaviksi ja muuttuvan toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti. Osaamisen kehittäminen pohjautuu alueen ja asiakkaan tarpeisiin. Sopimuksiin perustuvassa kumppanuus toiminnassa korostuu TNO-toimijoiden yhteinen toiminta, asiantuntijuus ja moniammatillisuus sekä asiakkaan arvostava kohtaaminen.

Strategian toimeenpanossa sitoutuminen on tärkeää ja sitä on edistetty jo voimassaolevan strategian toteuttamisen aikana. TNI-verkostoa on rakennettu yhteisen tavoitteen ja luottamuksen pohjalta. Lisäksi on laadittu kumppanuussopimukset 34 organisaation kesken ja ne tullaan vielä uudistamaan uuden strategian toteuttamisen varmistamiseksi. Tätä varten toteutettiin kumppanuustyöpaja 30.3.2017, jossa osallistujat saivat työstää kumppanuussopimuksen sisältöä vastaamaan mm. päivitettyä TNO-strategiaa ja sen toimeenpanoa.

LOPUKSI

Strategian toimeenpanon varmistamiseksi toteutetussa kumppanuustyöpajassa yksi keskeinen pohdinnan kohde oli organisaatioiden oman TNO-toiminnan kuvaus osana TNO-verkoston toimintaa. Lapin ammattikorkeakoulussa on toiminta kuvattu Hyvinvoinnin ja ohjauksen suunnitelmaan, jossa tuodaan esille, miten ammattikorkeakoulu on sitoutunut toiminnassaan TNO-verkoston työhön. Suunnitelmassa on ilmaistu ammattikorkeakoulun tahtotila, joka ohjaa kaikkia TNO-työtä tekeviä. Suuntaa tulevaisuuden TNO-toiminnalle antaa päivitetty strategia, joka julkaistaan 1.6. 2017 Kemijärvellä pidettävässä Lapin alueryhmien koulutus- ja verkostopäivässä.

Toimin itse alueryhmistä muodostuvan koordinaatioryhmän jäsenenä ja olen ollut johtamassa strategian päivitystyötä. Minulla on ollut mahdollisuus olla jo vuodesta 2008 alkaen aktiivisesti mukana kehittämässä Lapin alueen TNO-toimintaa ja palveluja yhdessä verkoston kanssa. oli antoisaa huomata ”kättensä töitä”, kun teimme arviointia aikaisemman strategian onnistumisesta ja toimeenpanosta. Päivittämistä varten arvioimme voimassa olevan strategian toteutumista: toteutuiko strategia, kuten olimme linjanneet.

Erilaisten kansallisten ja alueellisten arviointitietojen perusteella olimme onnistuneet saamaan aikaan hyviä tuloksia. TNO-verkoston toiminta on vakiintunutta ja rikastuttavaa yhteistyötä. Uudistuva TNO-palveluosaaminen on kehittynyt niin järjestettyjen TNO- koulutusten kuin TNO-verkosto- ja vertaistoiminnan avulla. Haasteeksi kehittämisessä nousevat asiakaslähtöiset ja -läheiset TNO-palvelut ja yhteisten TNO-palvelutuotteiden käyttöönotto sekä työelämäyhteistyö. Näihin haasteisiin vastaamme verkostossa ja kumppanuudessa jatkossakin tuoreella Menestyjäksi Lapissa- maakunnallisella TNO-strategialla vuoteen 2025.

LÄHTEET

- Elinkeinoelämän Keskusliitto, EK (2011). Oivallus-hankkeen loppuraportti. Viitattu 12.4.2017. http://www.ril.fi/media/files/vaikuttaminen/a3_2011_ek_oivallus-loppuraportti.
- Kangastie, H., Kilja, P. & Myllykangas, T. 2010. Menestyjäksi Lapissa – Maakunnallinen aikuisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden strategia vuoteen 2020. Opinovi. Viitattu 12.4.2017 http://www.opinovi.fi/index.php?view=download&alias=1347-menestyjaeksi-lapissa-tno-palveluiden-strategia-vuoteen-2020&category_slug=menestyjaeksi-lapissa&option=com_docman&Itemid=457&lang=fi.
- Kangastie, H., Kähkölä, S., Kärnä, V., Saari, P. & Sipilä, M. 2014, päivitetty 2016. Rovaniemi. Lapin ammattikorkeakoulun Hyvinvointi- ja ohjaussuunnitelma. Viitattu 1.8.2016 <http://julkiset.lapinamk.fi/DropOffLibrary/Lapin%20AMK%20ohyvinvointi-%20ja%20ohjaussuunnitelma.pdf>.
- Kangastie, H-, Kantanen. M-S. & Saari, P. Menestyjäksi Lapissa - Maakunnallinen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen strategia vuoteen 2025. Julkaisematon.
- Kangastie, H-, Kantanen. M-S. & Saari, P. Menestyjäksi Lapissa - Maakunnallinen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen strategia vuoteen 2025. Menestyjäksi Lapissa – Maakunnallinen aikuisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden strategia vuoteen 2020, strategian päivittämisen raportti. Julkaisematon.
- Lapin Opin Ovi –projekti 2008-2011. Viitattu 12.4.2017. http://www.opinovi.fi/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=124&Itemid=443&lang=fi.
- Lapin TNO-palvelut 2015–2017. Viitattu 12.4.2017 <http://www.lappia.fi/lappia/hankkeet/hankkeen-tiedot?projID=1610>.
- Menestyjäksi Lapissa – Elinikäisen ohjauksen toimintamallin kehittäminen -projekti 2014. ELO-kokous 20.1.2014. Miten projekti on vienyt TNO-strategiaa, visiota ja toimintaehdotuksia eteenpäin.
- Menestyjäksi Lapissa 2.-projekti. Viitattu 2.3.2016 www.lapintno.fi > TNOIntra2013
- Menestyjäksi Lapissa 2 -projekti 1.2.2014–30.6.2015. Tulokset ja arviointi. Saatavilla: Lapin ammattiopisto.

Aikuiskoulutusta kumppanuudella

TAUSTAA

Lapissa on kehitetty aikuiskoulutusta jo pitkään. Maakunnallisesti kehittämisen linjauksia on tehty noin kymmenen vuoden välein 1990-luvulta lähtien (Kivekäs ja Kunari 2013, 9). Vuonna 2008 ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus ns. Akku-uudistus vauhditti myös korkeakoulujen aikuiskoulutuksen kehittämistyötä. Erityisesti 2010-luvulla ollaan tilanteessa, jossa eri kouluasteet opettelevat ja kehittävät yhteistyötä koulutuskenttää koskevien muutosten ja ristipaineiden keskellä.

Poikela (2015) toteaa, että maakunnallisessa aikuiskoulutuksen kehittämistyössä huomiota on kohdistettava niin lappilaisen aikuiskoulutusidentiteetin luomiseen kuin järjestelmän rakenteisiin. Kokonaisvaltainen kehittäminen vaatii samanaikaisesti huomion kiinnittämistä tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoimintaan. (Poikela 2015, 5-6.) Tarvitaan toimivaa pedagogiikkaa ja tutkimus- ja kehittämistulosten hyödyntämistä.

Tässä artikkelissa kuvaan aikuiskoulutuksen kehittämistä ajallisena jatkumona ja tuon esille käynnissä olevan Lappilaisen koulutuskumppanuus-hankkeen toteuttamaa kehittämistyötä. Hankkeessa hyödynnetään Lapin aikuiskoulutuksen toimintamallin kehittämishankkeen tuloksia laajentamalla korkeakoulujen toimintamallia myös ammatillisen toisen asteen kanssa tehtävään aluetta palvelevaan kumppanuustoimintaan.

KOULUTUSKUMPPANUUTTA, STRATEGIAA JA TOIMINTAMALLIA RAKENTAMISTA

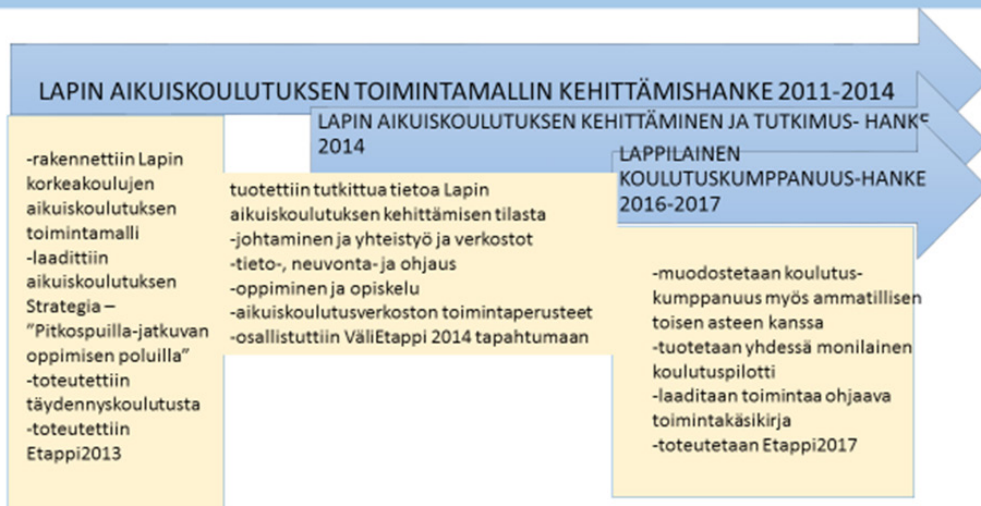
Lappilaisen koulutuskumppanuus-hankkeen taustalla on Lapin aikuiskoulutuksen toimintamallin kehittämishanke vuosina 2011-2014 ja sen aikaansaadut tulokset. Hankkeessa kehitettiin korkeakoulujen yhteinen toimintamalli, jonka tavoitteena on parantaa aikuiskoulutuksen parissa toimivien yhteistä osaamista (Kangastie ym. 2012, 90-100). Päätaavoite on yhteisen toiminnan ja osaamisen jakamisen avulla parantaa alueen ihmisiä ja työelämää osaamisen hankkimisessa ja kehittämisessä (Kangastie ym. 2013, 50). Pääajatus on, että yhdessä olemme enemmän- ”tehemä yhdessä, tehemä pois”.

Ohjaavana asiakirjana toimii samassa hankkeessa laajassa keskustelussa ja tiiviissä yhteistyössä laadittu aikuiskoulutusstrategia vuoteen 2020 ”Pitkospuilla- jatkuvan oppimisen poluilla”. Strategia tiivistyy viiteen toimenpidekokonaisuuteen, joita ovat *Maakunnan ja sen asukkaiden yhteisöllisyyden, yrittäjyyden ja hyvinvoinnin edistäminen, maakunnan osaamisen vahvistaminen, aikuiskoulutukseen liittyvän tutkimuksen ja ennakoinnin kehittäminen, aikuiskoulutuspalvelujen kehittäminen sekä verkostoitumisen edistäminen ja aikuiskoulutuksen pedagoginen kehittäminen.* (Eeronheimo ym. 2012, 102-112.)

Meneillään oleva hanke jatkaa jo pitkään verkostossa ja kumppanuudessa tehtyä aikuiskoulutuksen kehittämistyötä. Hankkeessa suunnitellaan ja toteutetaan kumppanuudessa alueen koulutustarpeisiin pohjautuen koulutuspilotti, johon osallistuu 15 osallistujaa. Koulutuspilotin tarve perustuu erityisesti alueen kasvuyritysten osaamisen kehittämiseen. Lisäksi laaditaan aikuiskoulutusorganisaatioiden toimintaa ohjaava toimintakäsikirja koulutuspilotin toteutuksesta saatujen kokemusten ja arvioinnin pohjalta. Laadittavalla toimintakäsikirjalla on selkeä toiminnallinen yhteys valmis-teilla olevaan TNO-palvelujen käsikirjaan erityisesti yhteistyömenetelmien kuvauksen osalta.

Kuviossa 1 on esitetty eri kouluasteiden yhdessä tekemää aikuiskoulutuksen kehittämistyötä 2010 –luvulla.

Aikuiskoulutuksen kehittämistä 2010 –luvulla

Kuvio 1. Aikuiskoulutuksen kehittämistä 2010-luvulla Lapissa. (Kangastie, H. 2017)

Kuviossa piirretty esille kehittämiskokonaisuus, joka on edennyt ajallisena jatkumona ja jota on toteutettu alueella toimivien eri osapuolten verkosto- ja kumppanuustyönä. Kehittämistyössä on rakennettu toimintamallia, laadittu aikuiskoulutusstrategia, tuotettu tutkittua tietoa aikuiskoulutuksen kehittämisen tilasta, verkostoiduttu ja laadittu kumppanuussopimuksia. Työtä on tehty näkyväksi monissa eri julkaisuissa. (esimerkiksi Kivekäs ym. 2012; Kangastie ym. 2013; Kangastie ym. 2017) ja yhteisissä tapahtumissa.

YHTEISTYÖN NÄKYVIÄ FOORUMEITA

Edellä kuvattuun kokonaisuuteen liittyy olennaisesti tieto-, neuvonta- ja ohjaus (TNO) toiminnan alueellisessa verkostossa ja kumppanuudessa tehty kehittämistyö, jonka perustana on ollut toinen tärkeä ohjaava asiakirja Menestyjäksi Lapissa-maakunnallinen aikuisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden strategia vuoteen 2020. Tämä strategia on päivitetty vastikään vuoteen 2025 koskettamaan niin nuoria kuin aikuisia. Kehittämishankkeiden yhteistyötä on tehty toteuttamalla useita yhteistyön näkyviä foorumeita Etappeja ja VäliEtappeja. Kuviossa 2 on avattu näitä tapahtumia ja niiden teemoja vuosina 2013-2017.

Kuvio 2. Etappi ja VäliEtappi tapahtumat vuosina 2013-2017. (Kangastie, H. 2017)

Foorumien tarkoituksena on ollut jakaa ja levittää hankkeissa aikaansaatuja tuloksia. Eri vuosina teemat ovat vaihdelleet aina ajankohtaisten alueellisten tarpeiden mukaisesti. Teemoja ovat olleet mm. *osaaminen 2020, ennakointi, työelämä ja koulutus, kuuntelemalla kumppanuuteen, yhdessä tekeminen, yrityslähtöinen kehittäminen, työelämäyhteistyö, nuoret Lapissa-katse tulevaisuuteen*. Lappilainen koulutuskumppanuushanke vastaa tänä vuonna Etappi2017 järjestelyistä ja teemoina ovat esimerkiksi oppiminen työpaikoilla, koulutuksen ja työelämän muutos ja digitalisaatio sekä lappilaisen aikuiskoulutuksen historiaa Suomii00 vuotta näkökulmasta.

KOKEMUKSIA AIKUISKOULUTUKSEN KEHITTÄMISTYÖSTÄ

Olen saanut olla mukana kehittämässä aikuiskoulutusta reilun 15 vuoden ajan. Samaan aikaan alueella on kehitetty työelämäyhteistyötä ja kumppanuutta sekä TNO-toimintaa ja palveluja. Tämä alueellinen kehittämistyö on kansallisella tasolla todettu monin tavoin edistykseksi ja ihmetystä on paikoin herättänyt tiivis ja tavoitteellinen yhteistyö pitkistä etäisyyksistä huolimatta.

Vaikka tutkinto-opiskelussa aikuiskoulutus on korvautunut monimuoto-koulutus sanalla, niin silti sitä käytetään yhä henkilöstö- ja täydennyskoulutuksessa kuvaamaan aikuisten osaamisen kehittämistä. Nykyisin myös nuoret ovat yhä enemmän työssä opiskelunsa aikana ja voivat osallistua työpaikan henkilöstö- ja täydennyskoulutuksiin. Heidän kohdallaan myös työelämässä hankittu osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan osaksi tutkintoa.

Nyt ja tulevaisuudessa tarvitaan yhä enemmän myös eri kouluasteiden erilaisten välineiden käyttöä aikuiskoulutuksen kehittämisessä. Työelämää tulee kehittää tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toiminnalla sekä työelämän kehittämispalveluilla. Työpaikkojen tulee yhä enemmän olla aktiivisesti mukana ns. käyttäjälähtöisessä kehittämisessä, jolloin toiminnan perustana ovat todelliset tarpeet ja niihin pohjautuvat toimenpiteet.

Myös kumppanuutta kehitetään eri kouluasteiden ja työelämän kesken ja välillä. Kumppanuuteen tarvitaan kumppanuussopimukseen pohjautuvaa, suunnitelmallista, systemaattista ja molempia ja kaikkia osapuolia hyödyttävää pitkäjänteistä yhteistyötä. Konkreettisesti toiminnassa uudenlaiset yhteistyön käytännöt ja ratkaisut-rajanylitykset tuottavat lisäarvoa kaikille. Koulutuksen näkökulmasta etuna on koulutuksen ja opiskelijoiden työelämätaitojen kehittäminen, tutkimusmahdollisuudet ja valmistuvien työllistymismahdollisuuksien parantaminen. Yritysten ja organisaatioiden näkökulmasta kumppanuus antaa hyvin koulutettua työvoimaa, kehittää henkilöstön osaamista ja TKI-toiminnan tukea ja ideoita. (Karjalainen 2014, 35; Kangastie 2014, 4546.)

Tätä myös Lappilainen koulutuskumppanuushanke toiminnallaan tavoittelee. Hankkeen aikana on turvallista kokeilla ns. rajanylityksiä niin koulutuksen kuin työelämän ympäristöissä. Jo nyt on koulutus-pilotin suunnittelussa hyödynnetty kump-

panuutta ja rahanylityksiä saadaksemme aikaan kokonaisuuden, jolla kehitetään henkilöstön ja yrityksen osaamista ja mahdollistetaan kasvua.

LÄHTEET

- Eeronheimo, A-L., Kivekäs, M. & Kunnari, K. 2012. Aikuiskoulutusstrategia- askel kohti Lapin tulevaisuutta. Teoksessa M, Kivekäs, A-L, Eeronheimo, H, Kangastie, O, Kokkonen. & K. Kunnari (toim.) Nuotiotulilla-keskustelua lapin aikuiskoulutuksesta. Aikuiskoulutuksen artikkelikokoelma. Rovaniemen ammattikorkeakoulu julkaisusarja C 34. Jyväskylä: KopiJyvä Oy; s. 102-112.
- Kangastie, H., Koski, A. & Pruikkonen, A. 2012. Lapin korkeakoulut asiakaslähtöistä aikuiskoulutusta kehittämässä. Teoksessa M, Kivekäs, A-L, Eeronheimo, H, Kangastie, O, Kokkonen. & K. Kunnari (toim.) Nuotiotulilla-keskustelua lapin aikuiskoulutuksesta. Aikuiskoulutuksen artikkelikokoelma. Rovaniemen ammattikorkeakoulu julkaisusarja C 34. Jyväskylä: KopiJyvä Oy. s. 90-100.
- Kangastie, Kokkonen, O. & Turpeenniemi, S. 2013. Taustaa toimintamallin kehittämishankkeelle. Teoksessa H, Kangastie, O, Kokkonen, & K, Rautio (toim.) Aikuiskoulutus nyt ja tulevaisuudessa. Lapin aikuiskoulutuksen toimintamallin kehittämishankkeen julkaisu Lapin yliopisto. Lapin aikuiskoulutuksen toimintamallin kehittämishanke. Rovaniemi: Pohjolan Painotuote Oy. s. 50-52.
- Kangastie, H. 2014. Kumppanuus työelämäyhteistyössä. Teoksessa H, Jankkila, & H, Kangastie (toim.) Työelämälähtöisyys ja – läheisyys Lapin ammattikorkeakoulussa. Toimintamallin avaus.) Lapin AMKin julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 21/2014. s. 45- 54.
- Karjalainen, L. 2014. Työelämäkumppanuuksista kumppanuustoimintaan. Teoksessa H, Jankkila, & H, Kangastie (toim.) Työelämälähtöisyys ja – läheisyys Lapin ammattikorkeakoulussa. Toimintamallin avaus. Lapin AMKin julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 21/2014. s. 35-43.
- Kivekäs, M. & Kunnari, K. 2013. Aikuiskoulutusstrategia-Etappi aikuiskoulutuksen kehittämisen poluilla. Teoksessa H, Kangastie, O, Kokkonen, & K, Rautio, (toim.) Aikuiskoulutus nyt ja tulevaisuudessa. Lapin aikuiskoulutuksen toimintamallin kehittämishankkeen julkaisu Lapin yliopisto. Lapin aikuiskoulutuksen toimintamallin kehittämishanke. Rovaniemi: Pohjolan Painotuote Oy. s. 9-14.
- Lappilainen koulutuskumppanuus 2016–2017. Viitattu 12.4.2017. [https://lacris.ulapland.fi/fi/projects/lappilainen-koulutuskumppanuus-hanke\(ffed1f10-c722-4325-af89-c8d17cc8f544\).html](https://lacris.ulapland.fi/fi/projects/lappilainen-koulutuskumppanuus-hanke(ffed1f10-c722-4325-af89-c8d17cc8f544).html).
- Lapin TNO-palvelut 2015–2017. Viitattu 12.4.2017. <http://www.lappia.fi/lappia/hankkeet/hankkeen-tiedot?projID=1610>
- Poikela, E. 2015. Aikuiskoulutusverkostoa hahmottamassa-tutkimustietoa kehittämistä varten. Teoksessa E, Poikela (toim.) Yhteistyö ja verkostoituminen- Aikuiskoulutuksen kehittäminen Lapissa. Lapin yliopisto. Lapin aikuiskoulutusosaamisen kehittäminen ja tutkimus-hanke. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino. s.5-16.

II Sujuvia siirtymiä ja oppimispolkuja

Avoimia työelämäläheisiä osaamispolkuja etsimässä

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011-2016 korostaa elinikäistä oppimista, koulutuksellista tasa-arvoa sekä koulutusjärjestelmien tehokkuuden ja vaikuttavuuden parantamista. Kehittämissuunnitelmassa kiinnitetään huomiota korkeakoulutuksen monipuolisen opintotarjonnan kehittämiseen, alueelliseen saataavuuteen ja koulutusmahdollisuuksiin iästä, sukupuolesta, etnisestä- ja koulutustasusta riippumatta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Monipuoliset ja sujuvat opintopolut –raportin mukaan korkeakoulujen kehittäminen tavoitteena on muun muassa monipuoliset ja joustavat opiskelumahdollisuudet, yksilölliset opintopolut ja sujuvat siirtymät korkeakoulutukseen. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää koulutusrakenteiden kehittämistä sekä asiakkaan tarpeisiin vastaavia matalan kynnyksen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita (TNO-palveluita). (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011.) Hallituksen strateginen ohjelma Ratkaisujen Suomi (Valtioneuvosto 2015) painottaa, että joustavia opintopolkuja rakentamalla nopeutetaan opiskelijoiden työelämään siirtymistä sekä vähennetään koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävien nuorten määrää. Joustavat rakenteet ja toimintamallit luovat edellytykset myös kiinteälle koulutuksen ja työelämän väliselle yhteistyölle, yhtenäisille työurille ja yksilöllisille opintopoluille (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013).

Yllä mainitut teemat ja tavoitteet painottuvat myös Lapin seutukuntien osaamisstrategioissa (Lapin AMK 2016a) ja Lapin tieto-, neuvonta ja ohjausstrategiassa (Kangas, Kantanen & Saari 2017). Lapin korkeakouluissa avoin korkeakoulu on yksi keskeinen väline tutkintoon johtavan koulutuksen rinnalla elinikäisen oppimisen mahdollistajana, koulutuksellisen ja alueellisen tasa-arvon edistäjänä ja joustavien yksilöllisten opintopolkujen ja TNO-palveluiden tarjoajana. Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston avoimen henkilöstö suunnitteli yhdessä Lappilaiset avoimet työelämäläheiset osaamispolut (LATO) –hankkeen. Hankkeen tarkoituksena on avointen korkeakouluopintojen ja tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden (TNO-palveluiden) avulla vastata osaltaan yksilöiden koulutus- ja ohjaustarpeisiin sekä valtakunnallisiin ja alueellisiin kehittämishaasteisiin.

LATO-hanke sai rahoituksen Euroopan sosiaalirahastolta ja Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta ja toteutetaan Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston yhteistyönä 1.2.2016-31.12.2017. Hanke on suunnattu lappi-

laisille nuorille, jotka ovat työttömiä tai jääneet ilman tutkinto-opiskelijapaikkaa korkeakoulussa. Hankkeen avulla ehkäistään nuorten syrjäytymistä, kehitetään koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta sekä TNO-palveluita. Hankkeessa edistetään nuorten opiskelumahdollisuuksia ja työelämäyhteyksiä avointen korkeakouluopintojen avulla. Tavoitteena on

- etsiä yksilöllisiä osaamispolkuja
- lisätä opintojen työelämäläheisyyttä
- joustavoittaa siirtymävaihetta korkeakouluopintoihin
- edistää opiskelijoiden siirtymistä työelämään. (Lapin AMK 2016b.)

Hankkeen markkinointi ja opiskelijahaku aloitettiin keväällä 2016. Opiskelijahaussa tehtiin yhteistyötä Ohjaamon ja TE-palveluiden kanssa. LATO - hankkeeseen hakeutui ja valittiin 18 opiskelijan pilottiryhmä kesällä 2016. Jokainen opiskelija sai henkilökohtaista ohjausta oman osaamispolun suunnittelussa. Henkilökohtaista ohjausta on tarjolla koko hankkeen ajan yksilöllisen tarpeen mukaan. Ohjausta antavat sekä avoimen korkeakoulun henkilöstö, että koulutusten tutor-/vastuuopettajat. Lisäksi pilottiryhmälle järjestetään ryhmäohjausta; teemoina osaamispolun suunnittelu, korkeakouluopiskeluvalmiudet, ajanhallinta, työelämäläheiset korkeakouluopinnot, kummiyritystoiminta, oman opiskelun arviointi, urasuunnittelu, korkeakouluun hakeutumisen väylät ja hankkeen arviointi. Opiskelijoilta saadun palautteen perusteella aloitettiin myös koulutuskohtaiset tapaamiset (opiskelijat, opettajat, hankehenkilöstö), joiden järjestämistä jatketaan hankkeen ajan.

Opiskelu toteutuu henkilökohtaisen osaamispolun mukaisesti avoimina korkeakouluopintoina lukuvuonna 2016 - 2017 Lapin ammattikorkeakoulussa tai Lapin yliopistossa. Opiskelijat voivat hyödyntää suorittamiaan opintoja myöhemmin hakeutuessaan korkeakoulun tutkinto-opiskelijaksi. Opiskelu tapahtuu pääasiassa monimuoto-opintoina. Koulutuksellinen ja alueellinen tasa-arvo huomioiden sekä ohjauksessa että opetuksessa hyödynnetään etä- ja verkko-oppimisympäristöjä. Hankkeeseen osallistuvat opiskelijat ovat hankkineet opintojensa ajaksi kummiyrityksen tai -organisaation (myöhemmin kummiyrityksen), joka toimii oppimisen ja kehittämisen keskeisenä oppimisympäristönä. Kummiyritystoiminnan kautta opiskelijalla on mahdollisuus luoda kontakteja työelämään ja samalla kehittää työelämätaitojaan sekä edistää työllistymismahdollisuuksiaan. Opiskelijat toteuttavat kummiyrityksissä opiskelusuunnitelmansa mukaan opintoihin liittyviä tehtäviä, mahdollisia harjoitelmia ja yritykseltä saatavia toimeksiantoja. Kummiyrityksillä on mahdollisuus osallistua korkeakouluopintojen pedagogiseen kehittämiseen sekä esittää yrityksen kehittämistarpeita yhdistettäväksi opetukseen. Lisäksi kummiyritykset ovat mukana kehittämässä toimintamallia yhdessä opiskelijoiden opettajien ja hankehenkilöstön kanssa.

Hankkeen aikana kerätään sekä kirjallista että suullista palautetta, jota hyödynnetään jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti. Tähän mennessä saadun opiskelijapalautteen perusteella sekä yksilö- että ryhmäohjaus koettiin erittäin tärkeäksi ja

merkitykselliseksi oman osaamispolun suunnittelussa ja polulla etenemisessä. Hankkeen neuvontaa ja ohjausta on käsitelty opiskelijapalautetta hyödyntäen artikkelissa Avoin polku tulevaisuuteen (Löf & Riihiniemi 2016). Opintojen ja ohjauksen saataavuus etä- ja verkko-oppimisympäristöjä hyödyntäen oli opiskelijoiden mielestä välttämätöntä, osalla se oli edellytys hankkeeseen hakeutumiselle. Opintojen kiinteä yhteys työelämään oli opiskelijoiden mielestä kiinnostusta herättävä asia hankkeessa. Opiskelijoiden ja työelämän edustajien kokemusten perusteella kummiyritystoiminta vaatii tehostamista. Tämän johdosta lisätään yhteistyömuotoja ja kehitetään uusia toimintatapoja.

Hankkeen aikana kerättyä palautetta ja kokemuksia tullaan hyödyntämään Lapin korkeakoulujen TNO-palveluiden, työelämäyhteistyön ja pedagogisten toteutusten kehittämisessä. Kokemusten ja tulosten pohjalta luodaan toimintamalli yhteistyössä hankkeeseen osallistuneiden opiskelijoiden, opettajien, kummiyritysten edustajien ja hankehenkilöstön kanssa. Hankkeen tuloksia, toimintamallia ja hankkeen kautta havaittuja hyviä käytänteitä levitetään paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Hanke edistää osaltaan yhteiskunnallisten koulutuspoliittisten tavoitteiden saavuttamista toteuttamalla elinikäistä ohjausta ja oppimista, koulutuksellista ja alueellista tasa-arvoa sekä joustavia yksilöllisiä opintopolkuja. Lisäksi hanke toimii väylänä korkeakouluopintoihin ja koulutuksen ja työelämän välisen yhteistyön edistäjänä.

LÄHTEET

- Kangastie, H., Kantanen, M-S. & Saari, P. 2017. Menestyjäksi Lapissa – Maakunnallinen aikuisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden strategia vuoteen 2020. Julkaisematon lähde.
- Lapin AMK 2016a. Lapin seutukuntien osaamisstrategiat. Viitattu 10.3.2017. <https://intra.lapinamk.fi/fi/Ajankohtaista/uutiset/Sivut/Seutukuntien-osaamisstrategiat-2016-2020-on-julkaistu.aspx>
- Lapin AMK 2016b. Lappilaiset avoimet työelämäläheiset osaamispolut (LATO). Viitattu 10.3.2017. http://www.lapinamk.fi/fi/Tyoelamalle/Tutkimus-ja-kehitys/Ammat_tikorkeakoulun-yhteiset/LATO
- Löf, J. & Riihiniemi N. 2016. Avoin polku tulevaisuuteen. Teoksessa H, Kangastie (toim.) ”Samassa veneessä” Tietoa, neuvontaa ja ohjausta sekä hyvinvoinnin edistämistä Lapin ammattikorkeakoulussa. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B:15, s. 113-116.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011. Elinikäisen ohjauksen kehittämisen strategiset tavoitteet. Korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämistyöryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:15.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Monipuoliset ja sujuvat opintopolut. Korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämissuostyöryhmän muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:2.

Valtioneuvosto 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015.

Tiedonhankintataidoilla keskeinen rooli oppimisessa ja opetuksessa,

MATKALLA MONILUKUTAITOISEKSI – ETENEMINEN ALKAA JO PERUSASTEELTA JA VARHAISKASVATUKSESTA

Perusopetuksen uuden opetussuunnitelman myötä puhutaan paljon monilukutaidosta. Sen tulee olla laaja-alaista, kaikki oppiaineet ja tiedonalat kattavaa yhteisvastuu- aluetta, joka liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Monilukutaidon oppiminen on oleellinen osa elinikäistä oppimista, joka edellyttää jatkuvasti muuttuvan tietoympäristön ja tieto- ja viestintäteknologian joustavaa oppimista ja soveltamista. Kirjastojen merkitystä monilukutaidon edistämässä ei sovi unohtaa. Yhteistyö koulun oman kirjaston tai lähikirjastojen kanssa mahdollistaa mm. sen, että oppilaat voivat käyttää ja oppia käyttämään monipuolisesti painettuja tai verkkotiedonlähteitä sekä muita kirjastopalveluja. Samalla oppilaita voidaan ohjata vertailemaan ja arvioimaan hakemansa tiedon luotettavuutta ja soveltuvuutta kulloiseenkin tarkoitukseen.

Kirjaston näkövinkkelistä on hyvä, että tiedonhankinta- ja hallintataidot laajasti ymmärrettyinä ovat suunnitelmissa ja keskustelussa pinnalla. Näiden taitojen oppiminen ja osaaminen vaatisi sitä, että ne ovat osana opetusta kaikilla koulutusasteilla. Tällä hetkellä jatkumoa taitojen kasvattamisessa ei ole ja opiskelijoiden taidot niin yläasteella, toisella asteella kuin korkeakouluissa ovat heterogeeniset. Elämme aikaa, jolloin opetussuunnitelmissa tapahtuu muutoksia, päällekkäisyyksiä puretaan ja opiskeluaikaa pyritään lyhentämään. On huolehdittava, että tiedonhankinnan opetus osana oppimaan oppisen taitoja tai monilukutaitoa ei katoa opinnoista, mikäli opiskeluaikaa lyhennetään esimerkiksi väyläopintojen tai muilla toisen asteen ja korkeakoulun yhteisesti sopimilla tavoilla.

POLUTTAMO – OMA DIGIPOLKU OPPIMISEEN -HANKE TUKEE OPISKELIJAN OPINTOPOLKUA

Poluttamo-hanke kuuluu Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020, Suomen rakennerahasto-ohjelmaan. Hankkeen osatoteuttajina ovat:

- Suomen eOppimiskeskus ry (koordinaattori)
- Suomen avoimien tietojärjestelmien keskus – COSS ry
- Koulutuskuntayhtymä Tavastia (lukio ja ammattiopisto)
- Hämeen Ammattikorkeakoulu Oy
- Lapin ammattikorkeakoulu
- Otavan Opisto / Mikkelin kaupunki
- Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia
- Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.

Poluttamo – oma digipolku oppimiseen –hankkeen <https://poluttamo.fi/> tavoitteena on parantaa siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevia palveluita tarjoamalla tukea toisen asteen opiskelijalle oman opintopolun selkiyttämiseen, opinnoissa etenemiseen sekä ammatilliseen kasvuun ja kehittymiseen. Lapin AMK:n kirjaston ja eOppimispalveluiden tavoitteena hankkeessa on mm. koota ja luoda toimintamalleja sekä tehdä verkkoon palveluja ja sisältöjä, jotka auttavat toisen asteen opiskelijoita edistämään tiedonhankintataitojaan opintojaan tai työelämää varten.

Vuonna 2016 hankkeessa tehtiin kolmen toisen asteen oppilaitoksen (Ammattiopisto Lappia, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia ja Koulutuskuntayhtymä Tavastia) opiskelijoille tiedonhankintataitoihin ja –tapoihin liittyvä kysely. Tulosten mukaan ¾ koki nykyisten taitojensa olevan riittäviä opintoja ajatellen. Aikaisemmat tutkimustulokset osoittavat kuitenkin, että näin ei välttämättä ole (ks. esim. Kaarakainen & Saikkonen 2015, Kiili 2012). Vastajat (379) saivat halutessaan itse kirjoittaa mikä tiedonhankinnassa on vaikeaa. Noin 50 vastauksessa oli kirjattu, että luotettavan tiedon löytäminen ja arvioiminen ovat vaikeaa. Tiedonhakuun koettiin menevän runsaasti aikaa ja tämä aika on pois jatkotyöskentelyltä eli varsinaiselta lukemiselta ja tiedon käsittelyltä. Toiseksi vaikeimpana (15 vastauksessa) kirjattiin oikeiden hakusanojen löytäminen. Kyselyssä ¾ vastaajista ilmoitti, ettei tiedä mitä Boolean operaattorit ovat. Tämä tulos ei ihmetytä, mutta toisaalta ilman Boolean operaattoreita AND, OR ja NOT hakutuloksia on hankala rajata. Tiedonhakupolkujärjestelmien ja Googlen edistynyt käyttö vaatii opettelua, jotta esimerkiksi hakutulokset olisivat hallittavissa, mutta uusia keinoja käyttäen.

VASTAAVIA HANKKEITA JA TOIMIA ERI PAINOTUKSILLA ON MUITAKIN

Poluttamo ei ole ainoa hanke, jossa tiedonhankintataitoja pyritään edistämään eri tavoin. Esimerkiksi Oulun ja Lapin yliopistojen Sujuva opintopolku lukiolaisesta akateemiseksi asiantuntijaksi -hankkeen yhtenä tavoitteena on tarjota lukiolaisille yliopistoon siirtymistä sujuvoittavia kursseja (ks. <https://sujuvahanke.wordpress.com/sujuva/>). Lapissa opot ovat tutustuneet Lapin yliopistossa käytössä olevaan Akateemiset opiskelutaidot –verkkokurssiin, joka sisältää myös tiedonhankinnan perusteet.

Keväällä 2017 käynnistyy toisen kerran lukiolaisille suunnattu kolmen opintopisteen verkkokurssi, jossa he voivat tuutoreiden tukemana treenata omia opiskelutaitojaan ja –tekniikoitaan osana lukio-opintoja. Kurssi tuottaa osallistujalle yliopiston opintopisteitä, jotka ovat hyväksiluettavissa myöhemmin yliopisto-opintoihin. Kurssilta saa tietoa yliopistosta opiskeluympäristönä, apuja omien opintojen suunnitteluun ja opiskelutekniikoihin sekä oppia verkkotiedonhakuun. (Kangasniemi 2017.)

Jyväskylässä puolestaan perustettiin noin kymmenen vuotta sitten kirjastojen yhteistyöryhmä, joka yhdessä kaupungin opetuspalvelujen kanssa laati 2011 Tule tule hyvä tieto! -suunnitelman informaatiolukutaidon edistämiseksi oppilaitoksissa. Tiedonhaun koulutus haluttiin integroida laajasti eri oppiaineisiin. Kolme informaatiikkaa koulutti sata eri alan opettajaa neljässä Jyväskylän lukiossa. Lukiolle tarjottiin kahta samanlaista kahden tunnin koulutusta, joissa koulutuksen aluksi kerrottiin sisällöstä ja keskusteltiin oppilaiden ja opettajien omistakin tiedonhakutaidoista. Muita aiheita olivat e-kirjat opetuksessa, tiedonhankintasuunnitelman laatiminen, verkon uudet tiedonlähteet ja Google-hakujen tehostaminen. Opettajat pitivät tiedonhakutaitojensa päivytystä erittäin tärkeänä ja monet halusivat tulla uudelleen koulutukseen muutaman vuoden kuluttua. (Kivinen, Niemilahti-Könkkölä & Vuorinen 2015.)

Lapin kirjastoissa on perustettu 2016 lasten- ja nuortenkirjastotyöhön keskittyvä maakunnallinen LaNU-tiimi, joka tarjoaa lasten- ja nuortenkirjastotyötä tekeville mahdollisuuksia vertaistukeen ja kannustaa osaamisen jakamiseen. Tavoitteena on lukemaan innostaminen, tiedonhallintataitojen opetus sekä koulu- ja varhaiskasvatussyhteistyö. Näihin taitoihin panostaminen mahdollistaa hyvän jatkumon tuleville opinnoille. (Tastula 2017.)

PELILLISYYDEN AVULLA LISÄÄ TAITOJA? MYÖS HENKILÖKUNTA KAIPAA LISÄOPPEJA

Nykyisiedonhankinnassa tärkeässä osassa on kyky hyödyntää verkkoa sekä erilaisia laitteita. Tiedonhankinta on kuitenkin ennen kaikkea prosessi, joka vaatii kykyä tunnistaa oma tiedontarpeensa, ymmärtää käsitteitä ja niiden välisiä suhteita, taitoa osata hakutekniikoita, arvioida ja valikoida tietoa kriittisesti sekä soveltaa sitä tarkoituksenmukaisella tavalla. Poluttamo-hankkeessa pohditaan ja kokeillaan erilaisia keinoja, joiden avulla opiskelija oppii tiedonhankintaa eikä vain teknistä internetin ja laitteiden käyttöä. Tarkoituksena on hyödyntää pelillisyyttä. Siinä mukana voi olla sekä aktiivista toimintaa, iloa ja uusien tiedonhankintataitojen oppimista.

Poluttamon aikana on tarkoitus kouluttaa omaa kirjastohenkilökuntaa, sillä opetuksen tarpeet, muu toimintaympäristö, tiedonlähteet ja kirjastojen omat hakuportaalit muuttuvat jatkuvasti. Ajan tasalla pysyminen vaatii kirjastolaisilta jatkuvaa elinikäistä oppimista, ja toivottavasti se tapahtuu yhä enemmän vuorovaikutuksessa käyttäjien ja asiakkaiden kanssa yhdessä rohkeasti kokeillen. Lapin AMK:n kirjasto

tarjoaa kirjastopalvelut Ammattiopisto Lappialle. Tämä yhteistyökuvio mahdollistaa hankkeen tuotosten testaamisen ”tuttujen” opiskelijoiden ja opettajien kanssa.

POLUTTAMO
oma digipolku oppimiseen

LÄHTEET

- Kaarakainen, M. & Saikkonen, L. 2015. Tiedonhakutaidot testissä – nuorten osaaminen hakukanavan valinnassa, hakulausekkeen muotoilussa ja hakutulosten arvioinnissa. Informaatiotutkimus Vol 34, Nro 4 (2015). Viitattu 10.11.2016. <http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/view/53484/16650>.
- Kangasniemi, P. 2017. Sujuva opintopolku lukiolaisesta akateemiseksi asiantuntijaksi. Sähköposti marjatta.puustinen@lapinamk.fi 26.1.2017. Tulostettu 15.3.2017.
- Kiili, C. 2012. Online reading as an individual and social practice. Jyväskylä, Finland: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research, 441. Viitattu 14.11.2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4795-8>
- Kivinen, N., Niemilahti-Könkkölä, S. & Vuorinen, M. 2015. Back to Lukio! Kreodi 4/2015. Viitattu 15.3.2017. <https://www.kreodi.fi/en/15/Ihmiset/312/Back-to-Lukio!.htm>
- Tastula, L. 2017. Maakunnallinen LaNu -tiimi esittäytyy. Sähköposti marjatta.puustinen@lapinamk.fi 2.3.2017. Tulostettu 15.3.2017.

Urareitti – maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista

Lapin maahanmuuttostrategia 2017 mainitsee yhtenä tavoitetilana korkeakoulutettujen maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllisyyden paranemisen ja työllistymisen koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Sujuva työelämään siirtyminen edellyttää koulutettujen henkilöiden aikaisemman osaamisen ja ulkomailla suorittamien tutkintojen tunnistamista ja tunnustamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Pettäjämaa 2013, 27.)

Suomessa ei vielä ole yhteisesti kuvattuja toimintaperiaatteita, joilla selkiytettäisiin korkeasti koulutettujen maahan muuttaneiden henkilöiden urareitille siirtymistä, mistä johtuen muualla tehtyjen tutkintojen rinnastaminen suomalaisiin tutkintoihin on haastavaa. Yhteisten toimintaperiaatteiden ja käytänteiden puute ovat johtaneet siihen, että esimerkiksi ulkomailla sairaanhoitajan tutkinnon suorittaneet ovat saattaneet tehdä Suomessa aikaisempien opintojensa kanssa päällekkäisiä opintoja tai jopa kokonaisia tutkintoja. (URAREITTI-hankehakemus.)

Näihin haasteisiin osaltaan vastaa Hämeen ammattikorkeakoulun hallinnoima ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tukema URAREITTI-hanke, jossa Lapin ammattikorkeakoulu on mukana yhtenä osatoteuttajana. Hankkeen päätavoitteena on kehittää korkeakoulutettujen maahan muuttaneiden henkilöiden ohjaukseen ja arviointiin liittyvää osaamista ja välineitä sekä toteuttaa ammatillista kielikoulutusta maahanmuuttajille. Hanke on alkanut syksyllä 2015 ja päättyy keväällä 2018. (URAREITTI-hankehakemus.)

Lapin ammattikorkeakoulun hyvinvointipalveluiden osaamisala osallistuu hankkeen osaamisvaaka-työpakettiin, jossa arvioidaan terveysalan tutkintojen vastavuutta, kehitetään alakohtaista osaamiskartoitusta ja luodaan alakohtaiset aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) käytännöt. Näiden toimenpiteiden avulla pyritään luomaan valtakunnallisesti selkeät, yhdenmukaiset ja opiskelijan oikeusturvaa edistävät suositukset ja kriteerit muualla hankitun ammattipätevyyden tunnistamiseen. (URAREITTI-hankehakemus.)

Lapin ammattikorkeakoulun yhtenä tehtävänä osaamisvaaka-työpaketissa on ollut selvittää, miten ammattikorkeakouluissa tällä hetkellä tunnistetaan ja tunnustetaan EU- ja ETA-alueiden ulkopuolelta tulevien sairaanhoitajien osaamista. Selvityksen tulokset ovat vahvistaneet hankkeen hakuvaiheessa ollutta käsitystä siitä, että yhteisten toimintaperiaatteiden puuttuminen näkyy suurena vaihtelevuutena korkeakoulu-

tettujen maahanmuuttajien AHOT-käytänteissä. (Saranki-Rantakokko & Pietiläinen 2016, 175–179.)

Maahan muuttaneen korkeakoulutetun henkilön aikaisemman tutkinnon ja työkokemuksen kautta hankkima osaaminen suhteessa Suomessa tehtävän tutkinnon opetussuunnitelmaan huomioidaan hänen henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassaan (HOPS). Selvityksen mukaan HOPS:in laatimisessa ja AHOT-toiminnassa koetaan tarvittavan monenlaista erityistä osaamista lähtien todistusten todenperäisyyden tunnistamisesta ja opiskelijan lähtömaan koulutusjärjestelmään perehtyneisyydestä moniin käytännön toimiin, kuten esimerkiksi osaamisen näyttöjen toteuttamiseen ja arviointiin. AHOT-toiminnan päätöksentekoon liittyy selvityksen mukaan osaamattomuuden ja epävarmuuden kokemuksia. (Saranki-Rantakokko & Pietiläinen 2016, 177–178.) Hankkeen tavoitteena on yhteisten toimintamallien avulla lisätä AHOT-osaamista ja siten helpottaa asiaan liittyvää päätöksentekoa.

URAREITTI-hankkeessa luodut alueellisten ja valtakunnallisten koulutusorganisaatioiden verkosto ja verkostomainen yhteistyömalli edistävät hankkeen tuloksena syntyvien osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mallien valtakunnallista leviämistä ja maahan muuttaneiden korkeasti koulutettujen henkilöiden urareittien sujuvoitumista koko maassa (URAREITTI-hankehakemus). Lisäksi URAREITTI-hankkeen tuloksena luotavilla AHOT-käytänteiden toimintaperiaatteilla on mahdollisuus yhdenmukaistaa maahan muuttaneiden henkilöiden osaamisen tunnistamisen lisäksi myös muiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden AHOT-käytäntöjä.

LÄHTEET

- Petäjämaa, M. 2013. Lapin maahanmuuttostrategia 2017. Elinvoimaa alueelle 1/2013. Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Viitattu 11.4.2017 <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/87882/Elinvoimaa-alueelle-1-2013.pdf?sequence=1>.
- Saranki-Rantakokko S. & Pietiläinen H. 2016. Tulevaisuushaasteita URAREITILTÄ. Teoksessa R, Seppänen, (toim.) Lappilaisen hoitotyön osaamiseen voimaa Lapin AMK:n strategiasta. LAPIN AMKIN JULKAISUJA. Sarja B. Raportit ja selvitykset 14/2016. 175-179. Viitattu 12.4.2017 <http://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=c8db6fa1-f13e-4204-a650-14c38ad91bca>.
- URAREITTI-hankkeen hankesuunnitelma, 2015. Euroopan Unioni, Euroopan sosiaalirahasto. Hakemusnumero 101444, hankekoodi S20495.

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Verkostoyhteistyöstä voimaa työn oppinnollistamiseen

TAUSTAA

Lapin ammattikorkeakoulu on perustamisestaan lähtien sitoutunut kehittämään perinteisten opiskelutapojen rinnalle vaihtoehtoisia tapoja opiskella ns. yksilöllisiä oppimispolkuja. Kehittämistarve liittyy yhteiskunnalliseen murrokseen ja työelämän muutokseen. Korkeakouluja haastetaan opiskeluaikojen lyhentämiseen, jotta työelämä saa mahdollisimman nopeasti osaavia tekijöitä. Jo koulutuksen aikana on edistettävä opiskelijoiden työelämäyhteyksiä, jotta siirtyminen työelämän palvelukseen olisi mahdollisimman nopea ja joustava. Tässä artikkelissa kuvaan työn oppinnollistamisen kehittämistyötä verkostoyhteistyönä Verkkovirta-hankkeessa.

VERKKOVIRTA- TYÖN OPINNOLLISTAMISTA VERKOSTOYHTEISTYÖNÄ

Saimme vuonna 2014 ammattikorkeakoulu verkostoltamme kutsun tulla mukaan yhdessä kehittämään uusia malleja opintojen aikaiseen työn oppinnollistamiseen sekä uusien ratkaisujen etsimiseen työn ja opiskelun yhdistämiseksi. Laatimassamme koulutuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2014-2017 olimme linjanneet, että opintojen tehostamisessa ja tutkintojen saannon nopeuttamisessa otetaan tehokkaammin käyttöön hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä työn oppinnollistaminen. Pedagogisen kehittämisen ja opetussuunnitelmien uudistamisen suunnitelmassa vuosille 2014-2017 korostimme työelämäläheistä osaamis- ja ongelmaperustaista oppimista.

Yhdistimme omat kehittämistavoitteemme verkoston suunnittelemaan hankkeen tavoitteisiin. Verkostoyhteistyön suunnittelun tuloksena syntyi Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama hanke ”Verkkovirta – työn oppinnollistamista verkostoyhteistyönä”. Tuen meille myönsi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja hankkeen kesto ajoittuu 15.2.2014-31.12.2017 ajalle. (www.amk.verkkovirta.fi). Lapin ammattikorkeakoulun kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet konkretisoitiin seuraavasti:

- tunnistamme ja kehitämme uusia toimintamalleja toteuttamalla neljä työn oppinnollistamisen pilottia kumppaniemme kanssa

- otetaan työn opinnollistaminen vaihtoehtoiseksi opiskelumuodoksi
- kehitetään joustavia opintoprosesseja työn opinnollistamiseen ottamalla käyttöön hyvin kuvatut prosessit ja tehostettu uraohjaus
- kehitetään uusia työtä ja opiskelua integroivia työharjoitteluratkaisuja
- kehitetään opetushenkilöstön osaamista opinnollistamisesta.

Hankkeen käynnistyessä laadimme tarkennetut pilottisuunnitelmat ja toteutimme kuusi pilottia. Tavoitteena oli, että jokaiselta osaamisalalta ainakin yksi koulutus ja sen opettajat pääsevät yhdessä kehittämään ja kokeilemaan uudenlaista opiskelutapaa. Tavoitteena oli myös hyödyntää pilotteihin osallistuvien opiskelijoiden kokemuksia työn opinnollistamisen käytänteiden kehittämisessä. Tämä käyttäjälähtöinen kehittäminen huomioi käyttäjän eli opiskelijan ja työelämän edustajan tuottaman tiedot ja taidot. He myös arvioivat palveluja niitä käyttäessään ja tuovat esille uusia tarpeita palvelujen kehittämiseksi. Heidät voidaan nähdä ammattikorkeakoulun oppimistoiminnan käyttäjinä ja kehittäjinä siinä missä opettaja on koulutuspalvelujen tuottaja. (Kotila ja Mäki 2013; Vanhanen-Nuutinen, Mäki ja Kotila 2016)

Pilotit nimettiin jo suunnitteluvaiheessa ja niiden tavoitteet tarkennettiin. Kuuden pilotin nimet ovat ”Rattaat pyörimään, Tilipussi, Rytinällä restonomiksi, Sujuvasti sosionomiksi, Osaajaksi työmaalle ja maaseudun erilaiset polut”. Jokaisella pilotilla on oma vastuupettaja, joka vastaa pilotin etenemisestä. Hän vastaa yhdessä osaamisalan opetuspäällikön kanssa myös hankkeen päätyttyä työn opinnollistamisen käytönotosta.

KOKEILUJA, KEHITTÄMISTÄ JA OPPIMISTA

Kehittämistyön onnistumisen varmistamiseksi laadimme kaikille piloteille samanlaisen prosessikuvauksen, jossa tuli esille suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen. Lisäksi organisoimme oman sisäisen ohjausryhmän, jonka muodosti opetuspäälliköt jokaiselta osaamisalalta sekä hankkeen koordinaattori. Suunnittelimme säännölliset yhteiset kokoukset, joissa oli mukana päähankkeesta projektipäällikkö kertomassa ajankohtaisia asioita.

Osallistuimme myös päähankkeen erilaisiin työpajoihin ja seminaareihin sekä hyödynsimme hankkeessa kehitettyjä työkaluja. Kehittämiskokousten hyötynä oli paitsi ajantasaiset kuulumiset ja tilannetieto piloteista, niin vertaiskehittämisen mahdollistuminen yhteisellä arviointikeskustelulla ja kokemusten jakamisella.

Osaamisen kehittämiseksi järjestimme yhdessä päähankkeen asiantuntijoiden kanssa kehittämispäiviä, johon teemoiksi valitsimme kehittävän arvioinnin työn opinnollistamisessa. Kehittävässä arvioinnissa olennaista on sekä oppimisen että osaamisen arviointi. Keskeistä on myös ohjaus itsearviointiin sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen.

Kehittämispäivän tavoitteena oli jakaa kokemuksia erityisesti osaamisen arvioinnista ja syventää sen osaamista. Opetushenkilöstön mielestä haasteena opetussuun-

nitelmatyössä on arviointikriteerien laatiminen niin, että ne mittaavat osaamista eivätkä suoritusta. Päivän sisällöissä ja toteutuksissa tuotiin esille eri vaiheissa olevia arvioinnin kuvauksia ja esimerkiksi arviointisuunnitelmia lukukausi- ja opintojakso- tasolla. Siellä myös jaettiin kehitteillä olevia ja jo valmiita arvioinnin työkaluja. Lisäksi saimme kuulla päähankkeen asiantuntijoilta kokemuksia päiväkirjamaisesta opin- näytetyöstä sekä näyttöpäivästä. Päivän aikana pohdittiin arvioinnin vaikeutta ja haasteellisuutta sekä siihen liittyviä kehittämistarpeita. Kuviossa 1 on kuvattu oppi- misen ja osaamisen arvioinnin haasteita.

Kuvio 1. Oppimisen ja osaamisen arvioinnin haasteita. (Mielikäinen 2016.)

Yhdessä pohdimme, miten oppimista ja osaamista arvioidaan ja, miten työelämä siihen osallistuu ja, millaisia arviointivälineitä meillä on käytössä ja, miten verkostossa kehitettyjä arviointitapoja ja -menetelmiä voisi hyödyntää. Asiantuntijaluennoissa tarkennettiin ja kerrattiin oppimisen ja osaamisen arvioinnin eroja. Todettiin, että paljon olisi jo ”omasta takaa” ja hankkeen tuottamia valmiita työkaluja käyttöönotettavaksi. Tietoa niistä pitäisi vaan vielä lisätä ja jakaa. Tämä onkin tärkeää, kun lähdemme työn oppinnollistamista levittämään jokaiseen koulutukseen.

KEHITTÄMISTOIMINNALLA AIKAANSAATUA JA OPITTUA

Työn opinnollistamisen –kehittämishanke alkaa olla kohta ”paketissa”, hanke loppuu syksyllä 2017. Osallistumme vielä hankkeen työpajoihin, loppuseminaariin ja levittämme tietoa omassa ammattikorkeakoulussa kaikkien ulottuville. Vaikka toiminta on vielä osittain kesken, on aika pohtia, mitä olemme saaneet aikaan ja mitä olemme oppineet.

Kaikki kuusi pilottia on toteutettu suunnitellusti ja käytännössä kokeiltu. Osa piloteista on osallistunut päähankkeen vertaisarvointiin, joka toteutettiin keväällä 2017. Lapin ammattikorkeakoulun vertaisarviointiparina toimi Oulun ammattikorkeakoulu. Tehdyn arvioinnin tuloksina toimivina asioina esille tuli työn opinnollistamisen tavoitteiden toteutuminen ja suunnittelun ja toteutuksen onnistuminen. Kehittämisen haasteiksi arvioitiin osaamisen arvioinnin toteuttaminen, siinä työelämän rooli sekä kaikkien osapuolten hyvä perehdyttäminen asiaan. Hyvänä asiana meillä on toimiva työelämäyhteistyö ja systemaattisesti kehitetyt työelämäyhteistyön mallit esimerkiksi avainkumppanuustoiminta.

Tiedon levittämistä ja oman väen perehdyttämistä on hankkeen aikana toteutettu erilaisilla kehittämispäivillä ja julkaistuilla artikkeleilla. Tuoreimpana on 12.4. 2017 Tervolassa toteutettu Opitaan ja Ohjataan! koulutuspäivä omalle väelle ja erityisesti opettajatuutoreille ja opinto-ohjaajille. Työpajoissa tehtiin näkyväksi työn opinnollistamisen prosessia ja ohjeita sekä toimintatapoja.

Pilotteja on esitelty päähankkeen verkkosivuilla ja työn opinnollistamista on avattu ammattikorkeakoulun blogissa. ”Rytinällä restonomiksi” –pilotissa käytetty ennakoiva hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen julkaistaan hyvänä käytäntönä hankkeessa koottavaan oppaaseen. Ennakoiva HOT-prosessi tarkoittaa ammattikorkeakoulun tutkinto-opiskelijaksi valitun kokonaisvaltaista hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista, jota opinto-ohjaaja tai opettaja toteuttaa yhdessä opiskelijan kanssa ennakoivalla työotteella.

”Rattaat pyörimään” - pilottiin osallistuneen opiskelijan kokemuksista piirretty myönteinen kuva työn opinnollistamisen järkevyydestä ja opettajan keskeisestä roolista sen mahdollistamisessa: *”Aikaisempi osaamiseni yrittäjänä huomioitiin johtaminen ja kehittäminen hoitotyössä- opinto jaksoissa sekä näyttöön perustuvan päätöksenteon harjoittelussa. Laadin kertomuksen aikaisemmin hankitusta osaamisestani hoitoalan yrittäjänä ja vertailin niitä kyseisten jaksosten tavoitteisiin. Yksityisyrittäjänä olen toiminut opintojen ajan ns. ’osapäiväyrittäjänä’. Hankkeessa mukana olevan opettajan, Raija Seppäsen, rooli on ollut merkittävä opintojeni opinnollistamisessa”.*

LÄHTEET

- Kangastie, H. 2015. ”Tehemä pois ” Rohkeasti, reippaasti ja osaavasti. Viitattu 13.4.2017 <http://www.amkverkkovirta.fi/%E2%80%9Dtehem%C3%A4-pois%E2%80%9D-%E2%80%93rohkeasti-reippaasti-ja-osaavasti..>
- Kangastie, H. 2017. ”Voiko työtä opinnollistaa? – kokeiluja Lapin ammattikorkeakoulusta. Viitattu 13.4.2017. <http://www.lapinamk.fi/fi/Esittely/Pohjoisen-tekijat---Lapin-AMKin-blogi>
- Lapin ammattikorkeakoulu esitteli työn opinnollistamisen ratkaisuja. Viitattu 13.4.2017 <http://www.amkverkkovirta.fi/lapin-amkssa-esiteltiin-opinnollistamis-ratkaisuja>.
- Lapin ammattikorkeakoulun opinnollistamis-pilotit. <http://www.amkverkkovirta.fi/lapin-ammattikorkeakoulun-opinnollistamis-pilotit>. Viitattu 13.4.2017.
- Mielikäinen, M. Oppimisen ja osaamisen haasteita. Diaesitys 21.9.2017.
- Mäki, K. & Kotila, H. 2013. Toimiva oppimisympäristö-opas kehittelyyn ja arviointiin. Haaga-Helia opas 2013.
- Vanhanen-Nuutinen, L., Kotila, H. & Mäki, K. 2016. Työn ja opintojen yhdistäminen- opintojen aikainen työssäkäynti ammattikorkeakouluopiskelijoiden kokemana. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 2/2016. s. 9-26.
- Työn opinnollistamista verkostoyhteistyönä. www.amkverkkovirta.fi. Viitattu 12.4.2017. <http://amkverkkovirta.fi/>.

III Tieto-, neuvonta- ja ohjaustoimintaa

TNO-palvelut - matalan kynnyksen palveluita ja osaamisen kehittämistä

TAUSTAA

Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden (TNO-palveluiden) tarve kasvaa jatkuvasti opintopolkujen, koulutusrakenteiden ja työelämän muuttuessa aiempaa monimuotoisemmiksi. Ohjauksen osaamisvaatimukset kasvavat yksilöllisten tarpeiden ja yksilöllisten urapolkujen vuoksi, ja palveluiden tuottajilta tarvitaan laajaa alueellista verkostoyhteistyötä ja kumppanuutta. TNO-palvelut projekti on Kemi-Torniolaakson koulutuskuntayhtymän Lappian, Rovaniemen koulutuskuntayhtymä Redun, Lapin yliopiston ja Lapin ammattikorkeakoulun yhteishanke, jonka tavoitteena on mm. luoda 2-3 tuotteistettua TNO-palvelutuotetta, päivittää olemassa oleva TNO-strategia, laatia strategian toimeenpanosuunnitelma sekä kehittää TNO-toimijoiden osaamista.

Osaana strategian päivitysprosessia hyödynnettiin kansallisia asiakirjoja ja kehittämisohjelmia sekä maakunnallisissa strategioissa ja suunnitelmissa esitettyjä linjauksia. Taustamateriaaleista nousi esiin teemoina TNO-palvelujen saatavuus, TNO-palvelujen asiakaslähtöisyys sekä TNO-toimijoiden osaaminen. Tämä artikkeli käsittelee TNO-palvelutuotteita, niiden kokeiluvaiheen prosessia sekä TNO-toimijoiden osaamisen kehittämiseen liittyviä toimia.

LAPIN TNO-PALVELUTUOTTEET: OSAAVA, KOKOAVA JA KOHTAAVA

Lapin TNO-palvelut -projektissa on kehitetty Lapin TNO-verkoston yhteiset TNO-palvelutuotteet. Toimenpiteeseen kuuluu tuotteiden suunnittelu, pilotointi, markkinointi, käyttöönotto sekä tuotteisiin liittyvän osaamisen kehittäminen. Tarkoituksena on tarjota helposti saavutettavia TNO-palveluja erityisesti erilaisiin koulutuksen tai työelämän siirtymävaiheisiin. Palvelutuotteet on kehitetty palvelumuotoilun menetelmin Lapin TNO-toimijoiden ja asiakkaiden käyttöön. TNO-palvelutuotteet on ryhmitelty seuraaviin kokonaisuuksiin: Osaava, Kokoava ja Kohtaava. Palvelutuotteet julkistettiin 1.12.2016 Pohjoisen Supertähdet -tilaisuudessa.

OSAAVA-palvelu tarkoittaa palvelutuotteisiin liittyvän osaamisen kehittämistä. Tämä on tarkoittanut palvelutuotteiden suunnitteluun ja kehitykseen kuuluvan osaa-

misen kehittämistä, DigiPopUp-koulutusta mobiilivideoinnista, perehdytystä TNO-sivustoon sekä Lapin koulutusneuvonnan ja arjen lukujärjestyksen käyttökoulutusta.

KOKOAVA-palvelu kattaa uusimuotoisen TNO-sivuston (www.lapintno.fi). Sivuston etusivu on asiakkaan näkymä, josta pääsee toimijanäkymään. Toimijanäkymä sisältää toimijahakemiston, johon on uutena ominaisuutena kehitetty automaattinen päivityspyynnö. Etusivu sisältää asiakokonaisuudet 1) Koulutus, 2) Työllistyminen ja 3) Arjen hallinta. TNO-sivusto on tarkoitettu yhdistää valtakunnalliseen verkko-ohjaus -sivustoon, jota kehittää Kohtaamo-hanke.

KOHTAAVA-palvelu kattaa Virtu-fi -palvelussa (www.virtu.fi) olemassa olevat Hyvinvoinnin mittarit (mm. arjen lukujärjestys) ja sinne muodostetun uuden verkko-neuvontapalvelun *Lapin koulutusneuvonta*. Asiakkaalla on käytössä samalla kaikki Virtu.fi:n palvelut. Lapin koulutusneuvonnassa asiakas voi kysyä nimettömänä s-postitse koulutukseen liittyviä asioita koulutusneuvojilta. Koulutusneuvojat on valittu ensivaiheessa Lapin TNO-palvelu -projektin organisaatioista. Kohtaava palvelu sisältää lisäksi DigiPopUp-palvelutuotteen, jolla tarkoitetaan TNO-tiedon tai -palvelun reaaliaikaista toteuttamista tai valmiiden tallenteiden hyödyntämistä. Tallenteita varten on Lapin TNO-palveluille perustettu Youtube-kanava, joka linkittyy TNO-sivustolle. Lisäksi sivustolla on *TNO-toimijan apu asiakkaan kohtaamiseen*, joka sisältää tukikysymyksiä ja linkkejä. TNO-sivuston Chat-lomakkeella asiakas ja TNO-toimija voivat keskustella ja asiakas jättää palvelupyynnön.

LAPIN TNO-PALVELUTUOTTEIDEN KOKEILUVAIHE

TNO-palvelutuotteiden kehittäminen on edennyt palvelumuotoilun menetelmin. Määrittely-, tutki- ja suunnitteluvaiheesta ollaan päästy toteutusvaiheeseen. Artikkelin kirjoittamishetkellä tuotteita testataan ja kehitetään. Koulutukseen osallistuvia ja testaajia on valittu ensin projektin organisaatioista ja myöhemmin koko Lapista. Testausta on tehty myös eri tilaisuuksissa, mm. *Tukka Putkella työelämään ja Pohjoisen Supertähdet*.

Vuoden 2017 alussa laadittiin seuraava toimintaohje palvelutuotteiden kokeiluihin Lapin TNO-toimijoille. Testausaika olisi 31.5.2017 asti.

1. Lapin TNO-palvelut -sivusto www.lapintno.fi: Henkilöille, jotka tarvitsevat tietoa tai neuvontaa arjenhallinnassa, koulutukseen hakeutumisessa ja työllistymisessä. Kokeilu toteutetaan niin, että TNO-toimija/opettaja on tutustunut sivustoon. TNO-toimija/opettaja järjestää oppitunnin mittaisen käytettävyytestauksen ryhmän kanssa. **Testi 1** on tarkoitettu siirtymävaiheessa oleville (esim. uravalmennusryhmä, valmistumisvaiheen opiskelijat) ja **testi 2** muille (esim. koulutuksessa olevat, peruskoulun 8.-9. lk.)

TNO-toimija/opettaja kerää aloitus- ja lopetuslomakkeet ryhmäläisiltä. Henkilöiltä, jotka ovat alaikäisiä, ei lomakkeita kerätä – sen sijaan kokeilun toteuttaja täyttää koostelomakkeen. TNO-toimija/opettaja täyttää myös itse aloitus- ja lopetuslomak-

keen. TNO-toimija/opettaja voi antaa omia sivuston kehittämisehdotuksia sivustolla olevan chat-lomakkeen kautta

1. TNO-toimijan apu asiakkaan kohtaamiseen: arjenhallinta / koulutus / työllistyminen on tarkoitettu ensisijaisesti TNO-toimijoille/opettajille. Ohjeena kokeilussa on käydä läpi arjenhallinnan, koulutuksen ja työllistymisen aineistot ja kirjata mahdolliset puutteet. Toimijoita kehoitetaan antamaan vinkkejä lisättävistä kysymyksistä, hyödyllisistä oppaista ja linkeistä sivustolla olevan chat-lomakkeen kautta.

2. Lapin koulutusneuvonta: Henkilölle, jotka miettivät vaihtoehtoja koulutukseen, työhön ja tulevaisuuteen liittyen. Kokeiluvaiheessa verkkoneuvojat ovat projektin neljästä toteuttajaorganisaatiosta. Tämän jälkeen verkkoneuvojarinkiä laajennetaan yhteistyössä Lapin TNO-verkoston kanssa tavoitteena kuntakohtainen yhteyshenkilö. Verkkoneuvojen toiminta perustuu ammattilaistunnuksiin, perehdytykseen (joka toteutetaan yhteistyössä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kanssa) ja yhteisesti sovittuihin pelisääntöihin. Verkkoneuvoja vastaa palautelomakkeeseen jokaisen antamansa vastauksen jälkeen

3. Arjen lukujärjestys: Henkilöille, jotka tarvitsevat tukea arjen asioiden suunnittelussa ja niiden toteuttamisessa. Kokeilu toteutetaan niin, että TNO-toimija/opettaja on tutustunut arjen lukujärjestyksen käyttöön - mieluiten perehdytyksen tai UKK-vastauksiin tutustumalla. Jos TNO-toimija/opettaja alkaa asiakkaan ohjaajaksi arjen lukujärjestyksessä (edellyttää sopimista), tulee hänellä olla ammattilaistunnukset Virtu-järjestelmään. Kokeiluvaiheessa tunnuspyyntö pyydetään mirva.petajamaa@lappia.fi. Viestiin kirjataan nimi, organisaatio, s-postiosoite ja puhelinnumero. TNO-toimija/opettaja ohjaa asiakkaansa antamaan palautetta arjen lukujärjestyksestä kokeilun jälkeen: *Palautelomake asiakas* ja täyttää seuraavan lomakkeen itse: *Palautelomake TNO-toimija/opettaja*.

4. DigiPopUp: Henkilöille, jotka tarvitsevat ajankohtaista tietoa arjenhallintaan, koulutukseen ja/tai työllistymiseen. Kokeilu toteutetaan niin, että TNO-toimija/opettaja tekee videon yksin/yhdessä muiden toimijoiden kanssa/yhdessä asiakkaiden kanssa, jonka haluaa asiakkaiden nähtäville. Tämä voi olla esim. palveluinfo, koulutuspatkka, ”kasvot tutuksi” -esittelyvideo tai jokin muu ajankohtainen tieto. TNO-toimija/opettaja lähettää videon Lapin TNO-palvelujen sähköpostiosoitteeseen lapintno@gmail.com ja ilmoittaa viestissä, millä soittolistalla (arjenhallinta/koulutus/työllistyminen) haluaa videon julkaistavan. Julkaisun jälkeen video on kaikkien katseltavissa. Video on samalla hyvä markkinointikeino. Videoita voidaan käyttää esim. osana opetusta/koulutusta.

Lomakkeet:

TNO-toimija/opettaja kerää aloitus- ja lopetuslomakkeet arjen lukujärjestyksestä kokeiluvilta asiakkailtaan. Henkilöiltä, jotka ovat alaikäisiä, ei lomakkeita kerätä. Sen sijaan kokeilun toteuttaja täyttää koostelomakkeen.

- Aloituslomake (tiedoston 1. välilehdellä) ja Lopetuslomake (tiedoston 2. välilehdellä)
- Lomakkeiden täyttöohje
- Lomake tilanteisiin, joissa osallistujat ovat alaikäisiä

TNO-PALVELUTUOTTEIDEN TESTAUSSUUNNITELMA LAPIN AMKISSA

Lapin ammattikorkeakoulu laati oman suunnitelman TNO-tuotteiden testaukseen. Ohjeistus annettiin ja testausta seurataan Lapin AMKin ohjauksen ja hyvinvoinnin työryhmän kokouksissa. Lapin TNO-palvelutuotteiden testaus toteutetaan Lapin AMKissa 9.1.-5.5.2017. Testaus toteutetaan projektissa laaditun toimintaohjeen mukaan ja testaus tilanteissa kirjataan seuraavat tiedot: Testaaja, testausaika, yleistä tietoa asiakkaista ja kysymyksistä, kokemukset ja kehittämisajatukset. Tulokset kootaan kesäkuun 2017 alussa. Testauksen perusteella arvioidaan syksyllä 2017, mikä tuote vakiintuu Lapin ammattikorkeakouluun.

TESTATTAVAT TNO-TUOTTEET, TESTAAJAT JA KOULUTUS LAPIN AMKISSA

Tuote	Testaaja	Koulutusta	HUOM!
TNO-sivusto: Koulutus, työllistyminen, arjenhallinta	Opinto-ohjaaja, kuraattori, opiskelija	TNO-projekti järjestää, ks. koulutuskalenteri	-Sivuston chatin kautta myös kehittämisajatuksia -Toimijahakemistoa kokeilevat kaikki hakemistoon kuuluvat
DigiPopUp → Youtube-kanava	Opinto-ohjaajat	Kaksi koulutusta (Tornio, Rovaniemi)	
Hyvinvointimittarit (erit. arjen lukkari):	Opiskeluterveydenhuolto	Koulutusta Poskessa ja skypessä, ks. koulutuskalenteri	Vaatii tunnukset
Lapin koulutusneuvonta	Opinto-ohj., avoin amk	Poske	Vaatii tunnukset

TNO-OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

TNO palvelut -projektin tavoitteena on järjestää TNO-verkoston yhteisiä koulutus- ja verkostopäiviä Lapin alueella sekä pitää tarvelähtöistä koulutusta TNO-henkilöstölle. Projektin tavoitteena on myös kerätä ja jakaa ajantasaista TNO-tutkimustietoa. Materiaalia kerätään Lapin TNO-sivustolle, josta se on mahdollisimman helposti saatavilla. Lisäksi tutkimustiedon hyödyntämiseksi järjestetään TNO-verkoston keskustelupajoja.

TNO-työtä tekevien osaamista on tutkittu useissa projekteissa ja kyselytutkimuksissa, joiden avulla on pyritty selvittämään ohjausosaamisen kehittämisen lisätarpei-

ta. Lapin aikuiskouluttajien ohjausosaamista ja konsultatiivisten menetelmien hallintaa koskevassa tutkimuksessa (Kangastie & Kokkonen 2014) osaamisen kehittämistarpeita koettiin mm. tutkimustiedon hyödyntämisessä omassa TNO-työssä, ohjauksen käytänteiden yhtenäistämässä ja ohjausmenetelmien hallinnassa. Elinikäisen oppimisen taidot ovat osa yksilöitten ammattitaitoa ja uranhallintaa ja urasuunnittelua (ELO-opas 2014). Jatkuva muutosvalmius, osaamisen uudistaminen ja urasuunnittelutaidot korostuvat muuttuvassa toimintaympäristössä (Leminen 2016). Uraohjauksen ja mentoroinnin kehittäminen -hankkeessa (2014) selvitettiin, miten Lapin alueen korkeakouluissa opiskelevien nuorten uraohjausta voitaisiin tehostaa jo opiskeluvaiheessa, että sijoittuminen työelämään olisi mahdollisimman jouhevaa. Yhdeksi kehittämiskohteeksi nousi ohjaajien uraohjausosaamisen päivittäminen. Lisäksi Urasuunnittelulla avoimille työmarkkinoille -esiselvityshankkeessa (Alapuranen, Kangastie, Kilpimaa & Saari 2015) kehittämiskohteeksi havaittiin, että tarvitaan tiiviimpää verkostoitumista ja yhteistyötä työvoimahallinnon, viranomaisten, työnantajien ja koulutuksen tarjoajien välillä. Lapin seutukuntien osaamisstrategiassa (Pruikkonen & Koski 2016) kartoitettiin myös opetushenkilöstön TNO-osaamista. Pedagogisia koulutus- ja kehittämistarpeita havaittiin mm. TVT:n opetuskäyttö ja verkkopedagogiikkaosaamiseen, verkko-opetuksen laajentamiseen, uudenlaisten fyysisten oppimistilojen kehittämiseen sekä oppimisvaikeuksien tunnistamiseen liittyen.

Vuosien saatossa TNO-palveluosaamista on kehitetty mm. ohjauskäytänteiden yhtenäistämiseen, eri ohjausmenetelmien hallintaan, verkko-ohjaukseen, uraohjaukseen, maahanmuuttajien ja erityisohjauksen tarpeessa olevien henkilöiden ohjaukseen liittyen. Lapin TNO-palvelut -projektin avulla asiantuntijaverkoston osaamista pyritään edelleen vahvistamaan alueen asukkaiden tarpeita vastaaviksi. Osaamisen kehittämisessä huomioidaan toimintaympäristöjen muutokset ja niiden ennakointi. Lisäksi osaamisen kehittämistarpeita on havaittu sähköisiin TNO-palveluihin, työelämäläheiseen ja -lähtöiseen osaamiseen sekä toimintaympäristön muutoksiin, mm. kansainvälistymiseen, liittyen. Osaaminen vahvistuu asiantuntijaverkostoissa oppimisena ja tiedon jakamisen kautta sekä täydennys- ja jatkokoulutuksilla.

TNO-palvelut projektissa on kehitetty Lapin TNO-verkoston yhteiset TNO-palvelutuotteet (<https://blogi.eoppimispalvelut.fi/tnolappi/>). Palvelutuotteiden liittyvistä toimenpiteistä ja palvelumuotoiluprosessista vastasi pääasiassa Lapin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut, mutta projektin kaikki toteuttajaorganisaatiot olivat työssä tiiviisti mukana. TNO-palveluiden tuotekehitysvaiheisiin kuuluivat seuraavat vaiheet: määrittele, tutki, suunnittele ja toteuta. Tuotekehitysvaiheissa järjestettiin palvelumuotoilutyöpajoja, joiden tuloksena TNO-palvelutuotteiksi syntyi kolme palvelukokonaisuutta: Osaava, Kokoava ja Kohtaava. Palveluihin liittyen TNO-toimijoille on järjestetty koulutuksia mm. digiPopUP-palvelusta, Lapin koulutusneuvonnasta, hyvinvointimittareista sekä TNO-sivuston perehdyttämisestä. TNO-palvelut projektissa päivitettyyn Menestyjäksi Lapissa – Maakunnallinen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden strategiaan liittyen on myös pidetty useita työpajoja (ennakointityöpaja, Lapin TNO strategiset linjaukset -työpaja). Maaliskuussa 2017 käynnistyi projektin

puitteissa järjestettävä Ennakoiva työote -koulutus. Koulutus suunnattiin Lapin TNO-toimijoille ja tavoitteena oli tutkia, miten ennakoiva työote tukee muutoksen hallintaa ja hyvinvointia sekä mitkä asiat vaikuttavat TNO-toiminnan tulevaisuuteen.

TNO-toimijoiden verkoston aktiivinen toiminta on tärkeä osa osaamisen kehittämisessä. Alueellisten verkostojen sparraukseen pidettiin marraskuussa 2016 TNO-seminaari ”Tulevaisuus Lapissa – Verkostot tehokäyttöön yhteisellä työllä”. Myös eri alueilla järjestettävät tilaisuudet ovat osa osaamisen kehittämisen toimenpiteitä. Keväällä 2016 Keski-Lapin alueryhmä järjesti Sodankylässä tilaisuuden, jossa pohdittiin tulevaisuuden näkymiä sekä tutustuttiin alueella toimivien eri organisaatioiden ja hankkeiden toimintaan. Joulukuussa 2016 Länsi-Lapin alueryhmä järjesti yhdessä TNO-projektin kanssa kaikille toimijoille yhteisesti suunnatun koulutus- ja verkostopäivän, jonka teemana oli valtakunnallinen ohjaamotoiminta. Seuraavan yhteisen koulutus- ja verkostopäivän järjestää Itä-Lapin alueryhmä yhdessä TNO-projektin kanssa kesäkuussa 2017. Lisäksi syksyllä 2017 on luvassa Etappi2017-yhteistyöfoorumi.

TNO-toimijoiden osaamisen kehittäminen on jatkuvaa. Ajantasaiset koulutustapahtumat löytää mm. Lapin TNO-palvelut sivuston tapahtumakalenterista <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lapintno/tapahtumat/>.

MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN?

TNO-palvelut hankkeen palvelutuotteiden pilotointia, markkinointia, käyttöönottoa sekä tuotteisiin liittyvää osaamisen kehittämistä viedään TNO-projektin aikana eteenpäin. Projekteilla on omat elinkaarensa, ja tavoitteena on saada projekteissa luodut toiminnot pysyviksi käytännöiksi. Tätä vahvistaakseen TNO-palvelut projektissa on laadittu strategian päivittämisen rinnalla toimintakäsikirjas, joka pyrkii perehdyttämään TNO-toimijat ja jalkauttamaan projektissa luodut TNO-toiminnot koko Lapin alueen laajuudelle. TNO-strategia ja toimintakäsikirja julkaistaan keväällä 2017.

LÄHTEET

Alapuranen N., Kangastie H., Kilpimaa P. & Saari P. Urasuunnittelulla korkeakoulu-
tetut työmarkkinoille. Lapin AMKin julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset
31/2015. Viitattu 27.9.2016. <http://www.lapinamk.fi/fi/Tyoelamalle/Julkaisut/Lapin-AMKin-julkaisut/Opetus-ja-oppiminen?itemid=2233&showlocation=82de1314-coad-4feb-8139-71a7795cb251>

ELO-opas 2014. Laitinen A, Nykänen S. ja Sirviö M. Laituri-projekti. Grano: Jyväskylä. Viitattu 23.3.2017. Saatavilla: http://www.elo-opas.fi/wp-content/uploads/2014/11/ELO-toiminnan_opas_web.pdf

- Kangastie, H. & Kokkonen, O. 2014. Lapin aikuiskoulutuksen parissa toimivien henkilöiden ohjausosaamisen ja konsultatiivisten menetelmien hallinnan taso. Lapin aikuiskoulutuksen kehittäminen ja tutkimushanke ajalla 1.5.-30.11.2014. Lapin AMK. Viitattu 24.3.2017 <http://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=5f9ofe73-99a6-469c-adf7-1de0924bc852>
- Lapin TNO-palvelut -projekti viitattu 1.4.2017 <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lapintno/lapin-tno-palvelut-projekti/>
- Leminen A.-P. 2016. Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut (TNO) keskeisenä osana TE-/Kasvupalveluita. Julkaisematon valmisteluasiakirja. Työ- ja elinkeinoministeriö. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. Työelämän osaamispalvelut -ryhmä.
- Pruikkonen, A. & Koski, A. 2016. Seutukuntien osaamisstrategiat 2020. Diaesitys projektin toteutuksesta ja keskeisistä koulutus- ja kehittämistarpeista 17.5.2016. Viitattu 23.3.2017 <http://www.maakuntakorkeakoulu.fi/loader.aspx?id=d5cbea28-08b4-4a99-97fb-b30879e2c680>
- Uraohjauksen ja mentoroinnin kehittäminen 2014. Viitattu 23.3.2017 <https://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Koulutus-ja-kehittamispalvelut/Koulutus-ja-kehittaminen/Uraohjaus/Uraohjaus-ja-mentorointi>.

Raito – urasuunnittelua korkeakoulutetuille

Tulevaisuudessa digitaalisiaatio muuttaa kaikkia työtehtäviä ja työ tulee pilkkoutumaan yhä pienempiin osiin. Osa ammateista häviää, mutta tilalle tulee uusia ammatteja. Miltä kuulostaa: Kodin järjestelmäsuunnittelija, Digitaalinen ympäristövalvoja, Ilmalaivainsinööri tai Energia-arkkitehti? Tulevaisuuden ammattilaiselta vaaditaan ammatillisen osaamisen lisäksi luovuutta, verkostoitumista, jatkuvaa uuden oppimista sekä ongelmanratkaisukykyä. Työtä tullaan tekemään yhä enemmän projekteissa, joka vaatii kykyä sietää epävarmuutta ja jatkuvia muutoksia. Työ tulee vaatimaan yhä enemmän henkilökohtaista vastuun ottamista ja itsensä johtamista. Ihmisellä voi olla elämän aikana monta uraa ja työuran aikana voi olla työttömyysjaksojakin. (Oikotie 2017; Tulevaisuus 2030; Yle 2017.)

Esiselvityshankkeen *Urasuunnittelulla avoimille työmarkkinoille 1.4– 30.10.2015* kehittämiskohteiksi nousivat mm. koko korkeakoulutuksen ajan jatkuva urasuunnittelu, sähköisten palvelujen (mm. CV-netin) kehittäminen, tiiviimpi verkostoituminen ja yhteistyö työvoimahallinnon ja muiden viranomaisten, työnantajien ja koulutuksen tarjoajien välillä. (Alapuranen, Kangastie, Kilpimaa & Saari 2016, 8.) Osa esiselvityshankkeen kehittämiskohteista nousivat *Raito - Osuva urasuunnittelua korkeakoulutetuille* -hankkeen (ESR, 1.1.2016 – 31.12.2018) tavoitteeksi, jossa toteutetaan mm. uudenlaisia, saavutettavia ja henkilökohtaistettuja uraohjaus- ja neuvontapalveluita lappilaisille, korkeakoulutetuille pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömille. Hanke toteutetaan Lapin yliopiston ja Lapin ammattikorkeakoulun yhteistyönä.

Raito-hankkeen ohjausryhmään otetaan asiakkaita mukaan joustavasti ja asiakkaiden tarpeiden mukaan. Jokainen asiakas haastatellaan ja hänen ohjauksen tarpeensa kartoitetaan alussa. Asiakkaalle tehdään henkilökohtainen urasuunnitelma sekä palveluun osallistumisen suunnitelma, jossa määritellään asiakkaan tarve uraohjaukseen. Pidempiin ohjauksiin sisältyy tarpeen mukaan mm. yksilö- ja ryhmätilaisuuksia, yritysvierailuja, CV- ja työhakemustyöpajoja, työkokeiluja sekä lisä- ja täydennysopintoja.

Asiakkaan uraohjaus voi kestää – asiakkaan tarpeen mukaan – kahdesta tunnista jopa useamman kuukauteen. Uraohjauksen aikana asiakasta sparrataan työnhakuun monipuolisesti. Ohjauksessa korostetaan sähköisiä kanavia ja sosiaalisen median merkitystä työn löytymisessä.

Nykymuotoinen työnhaku vaatii tehokasta verkostoitumista, jolloin itseohjautuvuus- ja verkostoitumistaidot korostuvat. Raito-hankkeessa onkin kiinnitetty huomiota näiden taitojen vahvistamiseen verkoston rakentamisessa ja työn saamisessa. Erityisesti työttömyyden pitkittyessä yksilön itseohjautuvuus voi vähetä. Tämä on osoitettu myös erilaisin motivaatiota ja yksilön pystyvyyksistä määrittelevin teorioin (vrt. Berglind & Gerner 2002). Työnhakuun liittyvään itseohjautuvuuteen ja passivoitumiseen työttömyyden pitkittyessä vaikuttaa epäonnistuneiden työllistymisyrittysten määrän kasvu ja palveluketjujen pitkittyminen ilman työllistymistulosta. Tällöin voidaan puhua *passivoivasta työttömyydestä*. (Järvikoski & Härkäpää 2013, 20-21.)

Raito-hankkeen ohjauksissa on havaittu että, mitä pidempi työttömyys asiakkailla on takanaan, sitä tiiviimmin uraohjaus muodostuu ohjaajavetoiseksi ja uraohjaus tuetummaksi. Erityisesti pitkän uraohjauksen aikana haasteita voi olla aikataulussa pysymisessä. Ohjausprosessille tulee laatia tarkka aikataulu ja ohjausta tarjota tiiviissä tahdissa. Uraohjauksen aikana on kuitenkin havaittu ohjattavien itseohjautuvuus-taitojen vahvistuneen ja työllistymistä tukevan verkoston laajentuneen. Hankkeen aikana työllistyneet ovat ohjaajan mukaan olleet itseohjautuvia, ja ohjausryhmä on ollut heille ponnahduslautana työelämään. Hankkeen asiakkaiden työllistymisprosentti on 39%, joista 92% on työllistynyt avoimille työmarkkinoille.

Raito-hankkeen aikana on järjestetty kolme ”Tukka Putkella työelämään” -urapahtumaa yhdessä muiden hankkeiden kanssa. Niiden tarkoitus on ollut tarjota välineitä työllistymiseen ja verkostoitumiseen. Tapahtumissa on ollut erilaisia työpajoja kuten CV-paja, CV-kuva, LinkedIn, pitchaus ja visuaalinen CV-paja. Lisäksi on ollut tietoa yrittäjyydestä eri muodoissa sekä ajankohtaisia puheenvuoroja työelämästä, kuten Tom Laineen luento ”Sosiaalinen media työnhaussa” tai ”Mr. Varusteleka” Lindholmin esitys ”Mikä ihmeen työelämä? Ja miten sinne pääsee?”.

Hankkeen aikana ollaan kontaktoitu yrittäjä- ja ammattijärjestöjä sekä järjestetty yrittäjätreffejä, joissa korkeakoulutetut ja työnantajat ovat päässeet kohtaamaan toisensa. Lisäksi ollaan tehty keväällä 2017 Kemi-Tornion alueelle yritysvierailu, jossa kuultiin yritysten rekrytointikäytänteitä.

Lisätietoa hankkeesta sekä materiaalia uraohjaukseen liittyen: www.lapinuraohjaus.fi.

LÄHTEET

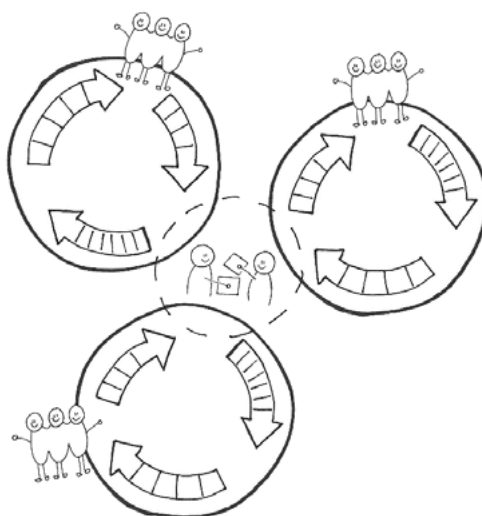
- Alapuranen, N., Kangastie, H., Kilpimaa, P. & Saari, P. 2016. Urasuunnittelulla korkeakoulutetut työmarkkinoille. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu. Sarja B. Raportit ja selvitykset 3/2016. Viitattu 12.4.2017 <http://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=79556845-656f-4539-9343-f28b86f536bc>.
- Berglind, HB & Gerner, UG 2002. Motivation and return to work among the long-term sick-listed: An action theory perspective. *Disability and Rehabilitation* 24 (14): 719–26.

- Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2013. Ammatillinen kuntoutus – väyliä työelämään? Teoksessa: A-M, Arola., K, Härkäpää, & A, Järvikoski (toim.) Työtä tavoittelemassa. Ammatillisen kuntoutuksen projekti tarkastelun kohteena. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi.
- Oikotie 2017. Työntekijälle. Viitattu 31.3.2017 https://tyopaikat.oikotie.fi/tyontekijalle/artikkelit/16-ammattia-joita-et-osannut-kuvitellakaan?ref=aw-otyy_dynamic__inpage%3Aaty%C3%B6haku&gclid=CLE_ptydgNMCFeMpowoddXoPaw.
- Tulevaisuus 2030. Tulevaisuuden työelämä. Viitattu 31.3.2017 <http://tulevaisuus.2030.fi/millaista-suomea-tavoittelemme/tulevaisuuden-tyoeelaemae/>.
- Yle 2017. Tulevaisuuden työ on vaikeaa, mutta se pitää aivot vireänä. Viitattu 31.3.2017 <http://yle.fi/uutiset/3-8779854>.

IV Osallisuutta osaamista kehittämällä

Osallistaminen ja osallistuminen - reaaliaikaiset verkkovälineet käytössä

Lappilaiset osallistavat verkko-oppimiskäytännöt LOVO –hanke (ESR, 2016-2018) on viiden lappilaisen oppilaitoksen yhteinen ponnistus uusien verkko-oppimiskäytännön kehittämiseksi eri koulutusasteilla. Taustalla on Lapin aikuiskoulutuksen kehittäminen ja tutkiminen -hankkeessa 2014 tehty selvitys ”Lappilaista pedagogiikkaa verkossa - nyt ja tulevaisuudessa”. Selvitys osoitti, että oppilaitosasteesta riippumatta tarpeet verkko-opetuksen osaamisen lisäämisessä ovat hyvin samanlaisia. LOVO -hankkeessa suunnitellaan ja pilotoidaan osallistavia ja oppijälähtöisiä menetelmiä verkko-oppimisympäristöissä. Hankkeessa tuotetaan uusia oppimis-, ohjaus- ja arviointitapoja sekä sisältöjä. Tavoitteena on mukana olevien oppilaitosten vuoropuhelun ja yhteisen kehittämisen kulttuurin lisääminen. LOVO –hankkeen toteutuksia leimaa kokeileva, ns. design-pohjainen toiminta. Tämän muodostavat suunnittelun, testaamisen, arvioinnin ja jälleen toteuttamisen kehästä syntyvät syklit (kuva 1).

Kuva 1. LOVO –hankkeen toimintatapa (Piirros: Marjo Jussila, 2016)

Tässä TKI-hankkeen ja opetuksen integroinnin käytännön kuvauksessa esitellään tarkemmin Lapin AMKin toteuttamaa autenttisten yrittäjäkohtaamisten pilottia. Kohderyhmänä olivat Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan opiskelijat ”Yrittäminen luovilla aloilla” –kurssilla. Opintojakson tavoitteena oli antaa opiskelijoille mahdollisuus ideoida uutta liiketoimintaa, antaa kuva yrittäjyydestä luovilla aloilla sekä työkaluja viedä liikeideaansa eteenpäin. LOVO-hanke integroitiin osaksi opintojaksoa, jolla kokeiltiin uusien osallistavien reaaliaikaisten verkkovälineiden käyttöä.

YRITTÄJIEN AUTENTTINEN KOHTAAMINEN VIDEOON KEINAIN

Paras tapa saada ymmärrystä yrittäjyyteen ja yrittäjänä toimimiseen luovilla aloilla on kysyä asiaa yrittäjiltä itseltään. He ovat oman arkensa sankareita, asiantuntijoita alallaan. Samalla yritysvierailu voi mataloittaa kynnystä ryhtyä yrittäjäksi ja antaa inspiraatiota yrittäjyyspolun valitsemiseen. Yritysvierailut n. 50 opiskelijan joukon osalta tuntuivat mahdottomalta ajatukselta, kun kysymyksessä luovalla alalla on usein mikroyritys. Jotta kaikilla opiskelijoilla olisi mahdollista osallistua yritysvierailuun, päädyttiin ratkaisuun toteuttaa yritysvierailut videon keinoin.

Opiskelijat haluttiin osallistaa mahdollisimman paljon toteutuksen sisältöön. Siksi opiskelijoiden tehtävänä oli tuottaa yksi yritysvierailu ryhmää kohden, jolloin kaikkien ryhmien tehdessä tehtävää saataisiin usean yritysvierailun myötä moninkertainen ilo kaikille. Opiskelijat jaettiin ryhmiin ja annettiin vapaa mahdollisuus lähteä miettimään, mitkä kysymykset heidän näkökulmastaan ovat ne tärkeimmät ja kiinnostavimmat, jotta ymmärrys luovan alan yritystoiminnasta lisääntyisi.

Ryhmät työstivät videohaastatteluidensa ideaa jo heti ensimmäisellä kerralla pohdimalla ensin ryhmissä mahdollisia haastattelukysymyksiä sekä haastateltavia yrityksiä, jonka jälkeen kysymysehdotukset koottiin Padlet-pohjalle kaikkien nähtäville. Kävimme yhdessä läpi mitkä näkökulmat ovat tärkeitä, jotta ymmärtää luovan alan yritystoimintaa. Koska kysymykset kattoivat hyvin laajan kirjon erilaisia näkökulmia, halusimme antaa ryhmille vapaat kädet muodostaa oma kysymyspatteristo. Tällöin videon sisältö kohdentuisi opiskelijoiden itseään kiinnostaviin asioihin samoin kuin valitun yrityksen toimintaan. Pyysimme opiskelijoita tuottamaan lopullinen kysymyslista Padlet-pohjalle, jotta muut voivat hyödyntää hyviä kysymyksiä. Lisäksi opiskelijaryhmät valitsivat kolme yritystä, joiden toiminta olisi kiinnostavinta heille. Ehdotukset vietiin myös Padlet-pohjalle kaikkien näkyviin, jottei tule päällekkäisiä yhteydenottoja yrityksille.

Opettajana lupasin mallin vuoksi työstää erilaisin keinoin toteutettuna muutaman yrityshaastattelun ja toimin koekäyttäjänä sovelluksille. Lisäksi kutsuttiin yksi yrittäjä etäluennolle livevieraaksi ja opiskelijoilla oli mahdollisuus tehdä ennakoon kysymyksiä Padlet-pohjalle. Yrittäjä sai itse päättää haastattelun etenemisen vastaamalla haluamassaan järjestyksessä kysymyksiin. Vierailu koettiin mielekkäänä ja inspiroivana.

Opiskelijoille mahdollistettiin oma valinnanvapaus videohaastattelun tekniseen toteutukseen. Se saattoi olla kevyesti ja mobiilisti, etähaastattelu tallennettuna, videokameraa hyödyntäen tai muilla luovilla valinnoilla. Demonstroimalla haluttiin antaa esimerkki myös stream-tallenteen tekemisestä. Halusimme tehdä heille kynnyksen matalaksi videon tekemiseen, siksi valinnanvapaus jätettiin opiskelijoille eikä annettu teknisiä paineita. Tarjosimme myös teknistä tukea tarpeeseen. Opiskelijat ottivat yhteyttä, ei niinkään teknisistä syistä, vaan enemmänkin tarkennettujen videon ohjeistusten ja aikataulun osalta.

Videot pyydettiin tallentamaan ja välittämään linkin kautta Padlet-pohjalle, joka toimii virtuaalikatsomona. Videon maksimimitaksi oli määritelty 10 min. Jokainen opiskelija pääsi katsomaan toistensa tekemät videot ja ryhmät antoivatkin viimeisellä kerralla ristiin arvioinnin toisen ryhmän videolle sisällön näkökulmasta. Minä opettajana lupasin myös antaa kirjallisen palautteen videoiden sisällöstä.

Opiskelijoista osa otti paineita videon laadusta ja leikkaamisesta, vaikka haastattelu tilanne koettiin mielekkäänä yrittäjän kanssa. Palautteissa esille tuli tekniset heikkoudet, jotka häiritsevät katsomista ja kuulemista. Joku olisi toivonut enemmänkin livepuhujia paikan päälle. Positiivinen vire kuului kuitenkin palautteista. Tieto ja kokemus ovat teoriaa painavampi opiskelijoiden mielestä. Videot toivat rikkautta pääsemällä kuulemaan yrittäjältä itseltään kokemuksen ääntä ja siksi olikin hyvä, kun videoita oli paljon. Videoiden kautta sai lisätietoa yrittäjyydestä, siksi yrittäjän kanssa keskustelun koettiin poistavan omia pelkoja yrittäjäksi ryhtymisestä.

VIRTUAALINEN MYYNTIPITCHAUS

Opintojakson yhtenä tehtävänä oli synnyttää myyntipitchausvideo. ”Virtuaalisen myyntipitchaamisen” idea syntyi, kun keskustelimme, yhdessä LOVO – hankkeen Tanja Rautiaisen ja kollegani Anitra Arkko-Saukkosen kanssa millä tavalla saisimme uusia osallistavia pedagogisia työkaluja pilotoitua opintojaksollamme. Pitsaamisella tai pitchauksella tarkoitetaan sitä, kun liikeidea myydään muutaman minuutin puheessa sijoittajille, asiakkaille tai muille yrityksen sidosryhmille.

Myyntipitchausvideon ideana oli saada opiskelijat ideoimaan ryhmässä realistista liiketoimintaa. Kyseessä sai olla suuria ideoita tai pieniä ideoita. Tärkeintä tehtävässä oli, että kyseessä on realistinen idea. Idean pohjalta opiskelijat pystyisivät rakentamaan kannattavaa liiketoimintaa ja kevyen liiketoimintasuunnitelman. Emme halunneet liikaa rajoittaa opiskelijoiden ajattelua, tekemistä tai luovuutta vaan annoimme opiskelijoille tehtäväksi tehdä maksimissaan kolmen minuutin pituisen pitsauksella videomuodossa. Vapaat kädet toteuttamisessa antoivat opiskelijoille vapautta toteuttaa itseään, miten halusivat mutta toisaalta vastuuta saada videosta selkeä ja myyvä.

”Myyntipitchaus” - tehtävänanto annettiin jo opintojakson ensimmäisellä kerralla. Tarkoituksena oli katsoa kaikki opintojaksolla tuotetut pitchausvideot yhdessä viimeisellä tapaamiskerralla. Maaliskuun ensimmäisenä päivänä keräännymmekin

koko opiskelijaporukalla isoon luentosaliin Lapin Yliopistolle. Yhtenä päivän teemanä oli katsoa kaikki pitchausvideot läpi ja antaa sekä saada niistä vertaispalautetta muilta opiskelijoilta. Sovimme että opettajat, eli minä ja Anitra, annamme palautteen videoista kirjallisena, kun olemme nähneet kokonaisuuden eli myös liiketoimintasuunnitelmasta videon takana. Viimeinen tapaamiskerta oli pyhitetty pelkästään opiskelijoille, heidän ideoilleen sekä vertaispalautteelle. Esitettäviä videoita oli 14 kappaletta.

VERTAISARVIOINTI YKSIN JA YHDESSÄ

Vertaisarvioinnissa käytimme työkaluna Mentimeter nimistä verkkopohjaista sovellusta (Arkko-Saukkonen & Koivumaa, 2017). Sovelluksessa pystyy nopeasti keräämään erilaista palautetta yleisöltä. Harkinnan jälkeen valitsimme vertaispalautemuodoksi seuraavaan: Jokaisella opiskelijalla oli käytössään 100 pistettä. Pisteet opiskelija sai jakaa valitsemallaan tavalla 14 esitettävälle videolle. Omalle videolle ei pisteitä saanut antaa. Kyseisessä palautemuodossa on toki risksä, jos opiskelijat eivät ole sitoutuneet prosessiin ja palaute on satunnaista pisteiden lätkimistä, koska opiskelija sai antaa esimerkiksi kaikki 100 pistettä vaikka yhdelle videolle. Toisaalta kun opiskelijat ovat sitoutettu toteutukseen ja tuotantoon mukaan, sekä jokainen video oli omalla tavalla erilainen, keräsivät opiskelijat tosissaan muistiinpanoja ja harkitsivat tarkkaan pisteiden antamisen. Kyseessä oli hyvin lyhyt kurssi ja kontaktituntien määrään nähden olivat ideat kerrassaan briljantteja jokainen. Videoihin oli käytetty paljon aikaa eikä yksikään video ollut samanlainen. Videoista huomasimme selkeästi opiskelijoiden täysillä tehtävään mukaan heittäytymisen. Jokaisen katsotun videon jälkeen annettiin raikuvat aplodit ja muutamat naurun purskahdukset. Opiskelijoiden antamat äänet jakautuivat äärettömän tasaisesti. Voittajatiimin pitchaus sai 16% kaikista pisteistä ja neljänneksi tullut tuli vain 5% päähän tästä. Myös tästä voi päätellä, että pitchaukset ja ideat olivat erittäin laadukkaita ja tasapäisiä.

Kurssin lopuksi keräsimme palautetta opintojaksolle osallistuneilta opiskelijoilta siitä, miten he kokivat myyntipitchauksen kysymyksellä: *”Miltä oman idean myyntipitsaus pitsaus tuntui? Fiiliksiä, kokemuksia, näkemyksiä sekä vinkkejä jatkoon?”*

Palautetta opintojaksolla kerättiin useaan otteeseen ja useammalla eri tavalla. Osittain tästä johtuen vastaajien määrä kyseiseen kysymykseen jäi valitettavan vähäiseksi. Yleisesti ottaen myyntipitchaus todettiin toimivaksi konseptiksi. Osalle se oli tuttua ja osalle ei niin tuttua. Osa kommentoi myös, että videoiden teko aluksi pelotti, koska ei ole media-alan opiskelija mutta lopulta olivat tykänneet kuitenkin toimeksiannosta ja myyntipitchauksesta. Tämä johtui siitä, että tehtävänanto oli tarpeeksi väljä.

YHTEENVETO

Opiskelijat kokivat vapaamuotoisen myyntipitchauksen toimivaksi ratkaisuksi. Myös opettajan näkökulmasta tämä on erinomainen tapa toteuttaa itseään. Kaikille opiskelijoille koko luentosalin edessä esiintyminen ei ole luonnollinen tapa ja siinä ei välttämättä saa kaikkea irti itsestään. Kun videon saa toteuttaa vapaamuotoisesti kuvilla, videolla, näyttellessä, puhumalla, tekstin tai vaikka animaation muodossa on myös tulos monesti huomattavasti onnistuneempi myös opiskelijoiden mielestä. Totta kai, kun kyseessä on osaamiseltaan heterogeeninen porukka, on sisällön vaatavuus aina vaikea määritellä. Mahdollistava tehtävä toimi ainakin tässä tapauksessa hyvin.

Videon hyödyntäminen yrityshaastattelussa teki osallistumisen useampaan yritysvierailuun mahdolliseksi. Ryhmillä oli mahdollisuus itse vaikuttaa mitä tietoa he tuottavat sekä itselleen että muille kuultavaksi. Yrityskohtaukset koettiin yleisesti mielekkäinä. Ymmärrys yrittäjyydestä lisääntyi ja usean näkökulman kuuleminen antoi hyvän kuvan yrittäjyydestä, joka myös osaltaan voi olla madaltamassa omaa kynnystä aloittaa yritystoiminta. Videoiden tekninen laatu haastaa katsojaa, silloin kun tuotetaan sisältöä ”kevyesti”. Parasta videon kautta tuotetuissa yrityshaastattelussa oli yhteinen, yhdessä tuotettu katsomo, joka lisäsi selkeästi yritystoiminnan ymmärtämistä, kun äänessä on yrittäjä itse. Yrittäjiltä saatu tieto on sellaista, jota ei voi muualta saada.

Kokonaisuudessaan yrityshaastattelu ja myyntipitchaus tehtävät olivat varsin onnistuneita ja äänestys Mentimeterillä toimi erinomaisesti. Kyseistä tai vastaavanlaisia työkaluja on hyödyllistä käyttää myös jatkossa aktiivisesti osana opiskelijoiden osallistamisessa tunneille. Työkalu toimii hyvin niin samassa tilassa olevien opiskelijoiden kuin etäopiskelijoiden kanssa. Opintojaksolta saadun palautteen perusteella kehitämme opintojaksoa jatkossa eteenpäin. Tästä pilotista saimme kuitenkin hyviä kokemuksia ja työkaluja jatkoa varten.

Opiskelijat toimivat sisällöntuottajina, sosiaalista mediaa ja mobiililaitteita reaaliaikaisesti oppimisessaan hyödyntäen. Arkisen integraation kautta opiskelija saa autenttisen kokemuksen ja kohtaamisen yrittäjän kanssa, joka ponkaisee opiskelijan omat ajatuksen, oppimisen ja toiminnan lähemmäs työelämää. Menetelmällisillä ratkaisuilla, digitaalisia välineitä hyödyntäen tuotiin yrittäjyys ”luokkaan”, luotiin silta yrittäjän ja opiskelijan välille. Tiimien kehittäessä liikeideoita oppijälähtöisyys saatiin kokonaisvaltaisemmin mukaan. Työskentelyä tuettiin reaaliaikaisilla ja digitaalisilla ratkaisuilla, joilla lisättiin prosessin aikaisen arvioinnin ja ohjauksen läpinäkyvyyttä.

LÄHTEET

- Arkko-Saukkonen, A. & Koivumaa, J. 2017. Osallistamista ja osallistumista yhteisöllisellä työkalulla. Viitattu 31.3.2017. <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lovo/2017/03/24/mentimeter-osallistamisen-apuna>.
- Pruikkonen, A. & Saloniemi, K. (toim.). 2014. Lappilaista pedagogiikkaa verkossa nyt ja tulevaisuudessa. Lapin aikuiskoulutuksen kehittäminen ja tutkiminen hanke 2014. Sarja B. Raportit ja selvitykset 33/2014. Viitattu 31.3.2017. Saatavilla <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85981/Pruikkonen%20Saloniemi%20B%2033%202014.pdf?sequence=1>.

Kokemuksia Maahanmuuttajien korkeakoulutus-tie tutkintoon-hankkeesta

Joustavien koulutusmuotojen, yksilöllisten koulutus- ja osaamispolkujen sekä maahanmuuttajien yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien kehittäminen ovat nousseet vahvasti tutkintokoulutuksen kehittämisen rinnalle (OKM 2013, 38-41; OKM 2016, 7). Lapin maahanmuuttostrategiassa (2013, 19) viitataan myös tasa-arvoisen kouluttautumisen ja työn tekemisen toimenpiteisiin muun muassa oppimisen kynnyksen madaltamisena ja osallisuuden ja joustavien oppimismahdollisuuksien tarjoamisena. Opiskelijat tulevat korkeakouluihin opiskelemaan monenlaisista lähtökohdista ja erilaisin taustoin, tarpein ja valmiuksin. Ohjaustarpeiden moninaisuus ja kirjavuus korostuvat ja ohjaus on tärkeää maahanmuuttajien koulutuspolkujen rakentamisessa. Lapin yliopisto ja Lapin ammattikorkeakoulu käynnistivät yhteistyössä vuonna 2015 Euroopan sosiaalirahaston ja Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen rahoittamana Maahanmuuttajien korkeakoulutus-tie tutkintoon-hankkeen (1.1.2015-31.12.2017), jolla on pyritty vastaamaan näihin haasteisiin ja tavoitteisiin.

Maahanmuuttajien korkeakoulutus- tie tutkintoon -hankkeen tavoitteena on parantaa Lapin alueella asuvien maahanmuuttajien koulutustasoa avoimien korkeakouluopintojen avulla ja helpottaa opintojen avulla pääsyä tutkinto-opiskelijoiksi. Hankkeen laajempuna tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja integroitumista Lapin alueelle. Hankkeessa mallinnetaan hankkeen aikana hyväksi havaittuja avointen korkeakoulujen tieto-, neuvonta- ja ohjaus (TNO) -palvelukäytäntöjä maahanmuuttajien näkökulmasta ja kehitetään malli avointen korkeakouluopintojen aikaisen työelämäyhteistyön toteuttamisesta. (Lapin AMK 2017.)

ASKELIA HANKKEEN ALKUTAIPALEELTA

Vuoden 2015 alussa hanke käynnistyi pilotoinnin ja koulutuspolkujen suunnittelulla sekä hankkeen markkinoinnilla ja opiskelijarekrytoinnilla. Hankkeen valintakriteereiksi muotoutuivat vähintään B2/YKI4-tasoinen suomen kielen taito, valmiudet ja motivaatio itsenäiseen opiskeluun, valmiudet akateemisten tekstien lukemiseen ja tuottamiseen sekä hyvät tietotekniset taidot. Hankkeeseen hakeutuminen tapahtui sähköisellä lomakkeella. Hakeutuneet kutsuttiin opiskelijavalintaan, jossa he kirjoit-

tivat motivaatiokirjeen ja osallistuivat ryhmähaastatteluun. Haastattelun ja motivaatiokirjeen avulla pyrittiin saamaan kokonaiskuva hakijoista, syventämään hakulomakkeessa kysytyjä tietoja ja todentamaan kielitaitotasoa sekä opiskelumotivaatiota. Hankkeeseen tulleiden hakemusten ja valintatilaisuuden perusteella hankkeen pilot-tiryhmään valittiin yhteensä 18 opiskelijaa; 10 opiskelemaan Lapin ammattikorkeakouluun ja 8 Lapin yliopistoon. Hankkeeseen valittu opiskelija kuvaa tunnelmiaan valintatilanteesta: *”Oli se vähän sellainen jännittävä tilanne, mutta ei se valintatilanne sillä lailla ollut mitenkään vaikea. Mutta on ne aina tällaiset tilanteet vähän jännittäviä. Kun tiedät, että tästä riippuu sinun tulevaisuus, miten sinä nyt puhut tai kirjoitat.”*

Hankkeen pilottiryhmälle suunniteltiin orientaatiojakso, joka piti sisällään ryhmäytymistä, korkeakouluopintoihin orientoitumista, valmentavia opintoja ja yksilö- ja ryhmäohjausta. Jokaiselle opiskelijalle suunniteltiin yksilöllinen koulutuspolku ja tehtiin henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS). Orientaatiojakson edetessä yhteisten tapaamisten sisältöinä olivat muun muassa oman elämäntilanteen hahmottaminen ja itsetuntemuksen lisääminen, ajankäyttö ja opiskelukykyyn ja -taitoihin liittyvät asiat sekä oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti yrittä- jyy- ja kieliopintoja tai valmentavan matematiikan opintojakso. Orientaatiojaksolla haluttiin vahvistaa opiskelijoiden itseluottamusta ja lisätä heidän opiskeluvalmiuksi- aan edetä varsinaisiin avoimiin korkeakouluopintoihin. Eräs hankkeen opiskelijoista kuvaa kokemuksiaan orientaatiojaksolta: *”Mielestäni kevään orientoituminen on ollut täydellinen. Sain tietoa kaikista...Opinnoissa helpotti huomata, kun minä muistin jon- kun asian, että tästä on puhuttu orientaatiossa. Tämä ei ole mulle ihan täysin uusi tieto, että jotain sinne jäi kuitenkin...”* Lisää hankkeen alkutaipaleesta ja toimenpiteis- tä muun muassa Opettaja-lehden artikkelissa Tutkinto Lapin mallilla (Ks. Rutonen 2016, 31-32).

OHJAUS JA NEUVONTA OPINTOJEN ETENEMISEN TUKENA

Syksyllä 2015 hankkeen pilottiryhmä aloitti varsinaisten avoimien korkeakouluopin- tojen suorittamisen kukin omalla alallaan. Opintojen lomassa opiskelijoille oli tarjol- la henkilökohtaista ohjausta aina tarpeen mukaan. Hankkeessa saatujen kokemusten pohjalta voidaan todeta ohjauksen, etenkin alkuohjauksen, tärkeys. Sen avulla opis- kelijat ovat luoneet uskoa opiskelu-uralleen ja se on siivittänyt opintoja eteenpäin. *”Ohjauksesta on aina apua. Henkilökohtainen ohjaus on ollut antoisaa. Saa aina ky- symyksiin vastauksen ja tukea. Matkan varrella olin jo valmis luovuttamaan, koska voimat eivät ollut riittäviä. Mutta ohjauksen jälkeen on aina itsevarmempi olo! Uskon, että minun tulevaisuus on valoisa!”* kuvaa yksi hankkeen opiskelijoista palautteessaan.

Opintojen ohessa pilottiryhmälle on pidetty myös ryhmäohjauksia; ohjausklinikoita ja -pajoja. Näissä opiskelijat ovat saaneet maahanmuuttajaryhmänä tukea toisis- taan ja ohjaajiltaan. Tapaamisissa he ovat päässeet jakamaan ajatuksiaan ja kokemuk- siaan; haasteita ja onnistumisiaan. Yksi hankkeessa opiskelevista kuvaa ryhmäohja- usta seuraavasti: *”Ryhmä voi auttaa ja tukea minua. Kun ihmiset ovat samassa tilan-*

teessa, niistä saa voimaa ja semmoista vertaistukea toisilta. Se on semmoinen tosi tärkeä vertaisryhmä. Minäkin oon semmoinen, että minun pitää saada puhua ja purkautua. Toisten kanssa kokemusten jako on tärkeää!” Hankkeesta saatuja ohjauskokemuksia on kuvattu Avoin polku tulevaisuuteen- artikkelissa (Löf & Riihiniemi 2016, 114-115).

Hankkeen aikana on toteutettu työelämä- ja yritysyehtistyötä, jonka avulla pilottiryhmän opiskelijat ovat päässeet tutustumaan suomalaiseen työkuulttuuriin, rakentamaan työelämäverkostoja ja luomaan työelämäkontakteja. Osana orientaatio-opinto- ja opiskelijat saivat valita korkeakoulujen opintotarjonnasta myös yrittäjyysopintoja. Lähtöpaamisilla ryhmäohjauksissa puolestaan käsiteltiin suomalaista työ- ja koulutusjärjestelmää sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa ja työnjakoa. Orientaatiojakson ja opintojen ohella järjestettiin myös työpaikkavierailuja eri yrityksiin ja organisaatioihin opiskelijoiden toiveiden ja koulutusalojen mukaisesti.

POSITIIVISIN KOKEMUKSIN KOHTI TUTKINTOA

Opiskelijat voivat suorittaa hankkeessa avoimia korkeakouluopintoja vuoden 2017 loppuun saakka. Muutama opiskelija on lopettanut hankkeessa muun muassa paikkakunnalta muuton tai korkeakouluopiskelun haasteellisuuden vuoksi. Muutama opiskelija on puolestaan saavuttanut tutkinto-opiskelijaksi hakeutumiseen vaadittavat opintopisteet ja päässyt avoimen väylän kautta tutkinto-opiskelijaksi. Loput pilottiryhmän opiskelijoista opiskelevat vielä hankkeessa.

Opiskelijat ovat kokeneet hankkeen hyvänä mahdollisuutena ja merkittävänä elämänmuutoksena. Opiskelijoilta saadun palautteen mukaan korkeakouluopiskelulla on iso merkitys heille ja heidän osallisuudelle, kotoutumiselle, työllistymiselle ja urala etenemiselle. Kouluttautuminen on edesauttanut heitä kiinnittymään yhteiskuntaan ja Lapin alueelle. Se on myös lisännyt arvostuksen tunnetta ja itseluottamusta omiin kykyihin ja taitoihin. (Kari-Björkbacka, Löf & Kautto 2016, 20-22.) Palautteiden ja saatujen kokemusten mukaan opiskelijat ovat motivoituneita opiskeluun ja kokevat avoimet korkeakouluopinnot tärkeinä päästäkseen tutkinto-opiskelijoiksi. *”Olette antaneet meille ulkomaalaistaustaisille tilaisuuden opiskella ja menestyä. Olette onnistuneet muodostamaan ryhmän, joka on valmis tekemään töitä tulevaisuutensa eteen. Enempää en tarvitse kuin tilaisuuden yrittää.”*, kuvaa yksi hankkeen opiskelijoista.

Ohjauspalveluiden kehittäminen myös maahanmuuttajien näkökulmasta on tärkeää. Monikuulttuurisuus tuo rikkautta ohjaukseen, mutta myös monikuulttuurisuuden haasteet tulee huomioida tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluissa. Hankkeessa on kerätty palautetta pilottiryhmän opiskelijoilta koko hankkeen ajan. TNO-palvelumallin kehittäminen jatkuu saatujen palautteiden ja kokemusten pohjalta. Mallinnukseen kuvataan ja visualisoidaan hankkeen aikana hyväksi havaitut avointen korkeakoulujen TNO-palvelukäytännöt ja avointen korkeakouluopintojen aikaisen työelämäyhteistyön toteuttaminen. Hankkeen tuloksia tullaan hyödyntämään tieto-, neuvonta-

ja ohjauspalveluiden kehittämisessä niin avoimen korkeakoulun kuin laajemmin Lapin yliopiston ja AMKin tasolla. Toivottavasti hankkeen aikana saaduista kokemuksista ja tuotetusta mallista on hyötyä myös organisaatioiden ulkopuolisille toimijoille.

LÄHTEET

- Kari-Björkbacka, I., Löf, J. & Kautto, A. 2006. Mikä merkitys korkeakoulutuksella on maahanmuuttajalle? Teoksessa Kide – Lapin yliopiston tiede- ja taidelehti 2/2016, 20-22.
- Lapin maahanmuuttostrategia 2013. Elinvoimaa alueelle. Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 1/2013. Viitattu 5.1.2017. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/87882/Elinvoimaa-alueelle-1-2013.pdf>.
- Lapin AMK. 2017. Maahanmuuttajien korkeakoulutus - Tie tutkintoon. Viitattu 13.1.2017. <http://www.lapinamk.fi/fi/Tyoelamalle/Tutkimus-ja-kehitys/Lapin-AMK-hankkeet?RepoProject=221618>.
- Löf, J. & Riihiniemi, N. 2016. Avoin polku tulevaisuuteen. Teoksessa H, Kangastie (toim.) ”Samassa veneessä” Tietoa, neuvontaa ja ohjausta sekä hyvinvoinnin edistämistä Lapin ammattikorkeakoulussa. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisija B:15, 113-116.
- OKM. 2013. Monipuoliset ja sujuvat opintopolut. Korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämistyöryhmän muistioita ja selvityksiä 2013:2. Viitattu 13.1.2017. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/tro2.pdf?lang=fi>.
- OKM. 2016. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi-kipupisteet ja toimenpite-esitykset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:2. Viitattu 13.1.2017. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/okm1.pdf?lang=fi>.
- Rutonen, M. 2016. Tutkinto Lapin mallilla. Teoksessa Opettaja 5/2016, 30-32. Viitattu 1.2.2017. <http://content.opettaja.fi/epaper/20160311/>.

Digitaalisista osaamismerkeistä tukea maahanmuuttajien työllistymiseen

Step2Job - Työuralle osaamista tunnustamalla on ESR rahoitteinen Lapin korkeakoulujen yhteinen hanke, jonka tavoitteena on edistää korkeakoulutettujen maahanmuuttajien työllistymistä aikaisemmin hankittua osaamista tunnustamalla. Työllistymistä tuetaan eri toimenpiteiden avulla. Hankkeessa tunnistetaan ja tunnustetaan maahanmuuttajien aiemmin hankkimaa korkeakoulutasoista osaamista sekä kehitetään osaamista lisä- ja täydennyskoulutuksella. Erillisten korkeakouluopintojen lisäksi maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia parannetaan suunnittelemalla ja tarjoamalla heille digitaalisia osaamismerkkejä.

OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN SEKÄ KOULUTUS

Hankkeen aikana olemassa olevaa hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessia (HOT-prosessi) tehdään tunnetuksi alueen tieto, neuvonta ja ohjaustoimijoiden (TNO-toimijoiden) keskuudessa, sekä kerätään erilaisia kokemuksia maahanmuuttajien osaamisen tunnusmerkeistä korkeakoulujen sisäistä kehittämistä varten. Näiden pohjalta kehitetään maahanmuuttajien erityistapauksia huomioivia työkaluja HOT-prosessin tueksi. Maahanmuuttajille tarjotaan myös mahdollisuutta osallistua suoraan korkeakouluopintoihin avoimen ammattikorkeakoulun opintotarjonnan kautta.

DIGITAALISET OSAAMISMERKIT

Digitaalisten osaamismerkkien avulla voidaan tunnustaa henkilöllä olevaa osaamista; sellaista osaamista, josta ei jaeta opintopisteitä. Tällaiset osaamisen tunnusmerkit ovat luonteeltaan geneeristä osaamista koskevia, esimerkiksi työelämätaitoja, kansainvälistymistä tai vaikka suomen kielitaidon tunnustamista. Digitaaliset osaamismerkit tuottavat maahanmuuttajille lisäarvoa muun muassa osoittamalla sellaista

osaamista, jota he itse eivät välttämättä huomaa tai osaa tuoda esille työnhakutilanteissa, tai joka ei näy todistuksissa.

Erilaisista taustoista johtuen monet maahanmuuttajien omaavat heille tavanomaiset taidot voivat näyttäytyä heidän uudessa asuinympäristössään vahvuuksilta. Esimerkiksi eri taustaisten maahanmuuttajien asiakaspalveluun heittäytymisen kokonaisvaltaisuus voi yllättää suomalaiset asiakkaat:

”Vein autoni maahanmuuttajataustaisten yrittäjien autopesulaan. Auton perässä oli pyörä, jota olin autopesun ja ostosten jälkeen viemässä pyöräkorjaajalle. Palattuani hakemaan autoa, huomasin että myös pyörä oli samalla korjattu.” (Step2Job hankkeen työpaja 2016, maahanmuuttajien osaamisen vahvuuksia)

Toisaalta sellaiset taidot, jotka meille ovat täysin itsestään selvyyksiä voivat maahanmuuttajille olla vieraita.

”Suomalaisen byrokratian monimutkaisuus ja kielitaito ovat vaikeita asioita.” (Step2Job hankkeen työpaja 2016, maahanmuuttajien osaamisen haasteita)

Digitaalisten osaamismerkkien avulla pyritään tekemään näkyväksi näitä osaamisen erityispiirteitä, joita eri kulttuuritauat synnyttävät. Osaamismerkkien sisältöjä pyritään määrittelemään niin, että ne tuovat esiin maahanmuuttajille ominaisia vahvuuksia.

Työelämälähtöisyys on osaamisen kehittämisessä tärkeä lähtökohta, jotta kehittämistoimenpiteet todella edistävät työllistymismahdollisuuksia. Digitaalisten osaamismerkkien laadinnassa onkin taustoitettu työnantajille kohdistetulla kyselyllä heidän kokemuksiaan maahanmuuttajien erityispiirteistä ja siitä, minkälaiset osaamismerkkit tuottaisivat juuri maahanmuuttajien työllistymisessä eniten lisäarvoa sekä työnantajalle että työnhakijalle. Myös maahanmuuttajilta on kyselyn avulla kartoitettu digitaalisten osaamismerkkien avainkohteita.

Digitaaliset osaamismerkkit jaellaan ja hallitaan Open Badge Factory –palvelun kautta. Merkkien sisältö ja metatiedot suunnitellaan hankkeessa yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa. Merkeistä on saatavilla kahta eri tasoa. Lapin ammattikorkeakoulun osalta Step2Job-hanke toimii digitaalisten osaamismerkkien käyttöönotossa piltotikohteena. Osaamismerkkit on kuitenkin päätetty ottaa käyttöön laajemminkin koko ammattikorkeakoulun tasolla. Tämän vuoksi myös hankkeessa suunniteltavat maahanmuuttajien erityistarpeet huomioon ottavat osaamismerkkit on pyrittävä laatimaan niin, että niitä voidaan hyödyntää tarvittaessa koko ammattikorkeakoulun tasolla opiskelijoiden ja henkilökunnan osaamista kuvastavan henkilökohtaisen portfolion täydentämisessä.

Valmiita merkkejä luodaan hankkeen toiminta-aikana ja voidaan jakaa maahanmuuttajille myös tulevaisuudessa hankkeen päättymisen jälkeenkin.

Kuva 1. Lapin ammattikorkeakoulun digitaalisten osaamismerkkien visuaalinen ilme.

LÄHTEET

Step2Job 2017. Step2Job hankkeen nettisivut: <https://www.ulapland.fi/FI/Yksikot/Koulutus-ja-kehittamispalvelut/Uraohjauspalvelut/Step2Job> .Viitattu 15.3.2017.
Step2Job hankkeen työpaja 2016. Kokemuksia maahanmuuttajien osaamisesta.
OpenBadges 2017. Lisätietoa Open Badge nettisivut: <https://openbadges.org/about/>.
Viitattu 15.3.2017.

Kirjoittajien esittely

Anitra Arkko-Saukkonen, TaM
Lehtori
Kaupan ja kulttuurin osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Jaana Huovinen, LitM
Koulutusvastaava, TKI-koordinaattori
Hyvinvointipalveluiden osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Helena Kangastie, TtM
Opetuspäällikkö (AMK)
Yhteisten projektien koordinaattori
Korkeakoulusuunnittelu
Lapin ammattikorkeakoulu

Mari-Selina Kantanen, DI
Lehtori, opinto-ohjaaja
Teollisuuden ja luonnonvarojen osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Joonas Koivumaa, KTM
Tiimivalmentaja
Kaupan ja kulttuurin osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Sirpa Kokkonen, Medianomi (AMK)
Projektisuunnittelija
Kaupan ja kulttuurin osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Jonna Löf, KM
Projektipäällikkö
Avoin ammattikorkeakoulu
Lapin ammattikorkeakoulu

Marjatta Puustinen, FM
Palvelupäällikkö
Lapin korkeakoulukirjasto
Lapin ammattikorkeakoulu

Tanja Rautiainen, KM
Suunnittelija
Eoppimispalvelut
Lapin ammattikorkeakoulu

Niina Riihiniemi, KM, HTM
Koordinaattori/ projektipäällikkö
Avoin ammattikorkeakoulu
Lapin ammattikorkeakoulu

Päivi Saari, FM
Lehtori, opinto-ohjaaja
Teollisuuden ja luonnonvarojen osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Johanna Sirviö, YTM (Kuntoutustiede)
Suunnittelija, neuropsykiatrinen valmentaja
Koulutus- ja kehittämispalvelut
Lapin yliopisto

Markku Tarvainen, TkL
Palvelukeskuksen johtaja
Lapin ammattikorkeakoulu

Sirpa Torvinen, FM
Lehtori, opinto-ohjaaja
Teollisuuden ja luonnonvarojen osaamisala
Lapin ammattikorkeakoulu

Sini Turpeenniemi, KTM
Suunnittelija
Lapin ammattikorkeakoulu

Lapin ammattikorkeakoulun tavoitteena on "Pohjoista tekoa" strategiansa ja lakisääteisten tehtäviensä kautta olla mukana yhdessä muiden kanssa kehittämässä Lappia, sen elinvoimaa, hyvinvointia ja osaamista. Tämän julkaisun artikkelikokoelmassa tuodaan esille monipuolista ja laajaa koulutuksen ja opetuksen kehittämistyötä, jonka on mahdollistanut ulkoisella rahoituksella toteutettu TKI-hanketoiminta. Kehittämistoiminnan tulokset sidotaan osaksi ammattikorkeakoulun omaa normaalia toimintaa. Julkaisu on tarkoitettu opiskelijoille, työelämälle ja opettajille sekä erityisesti kaikille opetuksen ja koulutuksen kehittämisestä kiinnostuneille.

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

www.lapinamk.fi

ISBN 978-952-316-185-6